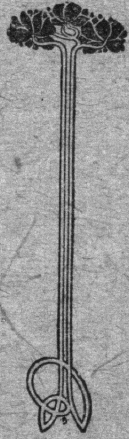

شورا

ایکنچی ییل

اورنبورغده اون بیس کونزه بر حقیقان اربی
فتی و سیاسی مجموعہ در

1909 №6
سنہ ۱۹۰۹ * عدد ۶

Типографія „ВАКТЪ“
въ г. Оренбургъ.

«دوقت» مطبعہ سی
اورنبورغده

مندرجہ سی:

- جوجی خان .
ترجمہء حالی ،
قدر مسئلہ سی :
م . ہادی . «چیلای»
زلزلہ .
حقیقہ بعض معلومات
عقلیاریٹک خطاری .
عربیچہ «المنار» دن مترجمی
عمر القراشی .
عثمانلی ادبیاتی .
ن . آغییف .
سیاحت خاطرہ لری .
ی . آقچورا اوغلی ننگ
(۴ نچی عددن ما بعد)
ترکستان ولایتی .
«تاشکند موزہ خانہ سی»
احمد جان بیکنروف .
غوغل . ن . و .
مشهور روس محرریندن .
طوغدیغنه ۱۰۰ ییل طولو
مناسبتیلہ . (ف . ک .)
تربیہ و تعلیم .
مراسلہ و مخابره :
م . ع . صدیقی . «قوچقار»
م . ح . مظفری . «پچاق»
تقریض :
«شیبانی نامہ» - «تاریخ
اسلام» - «عصر سعادت» -
«ادیب ثانی» .
اجمال سیاسی .
متموعہ :
بانقرہ آقچہ آرتو . بالق
فانرندہ گوزل قز . ندوة
العلماء . عبرتلی بر حکایہ .
(ن . آ .)
ادارہ دن جوابلر .
اعلانلر . * * *

شورا

اداره سندن اعلان

«شورا» مجموعه سى طشيناڭ ۲ نچى و ۳ نچى بينلرينه قويمق ايچون اعلان قبول ايدلنه در. مجموعه، كتيخانه و مکتبلىر، مسافر خانه و مدرسه هم معلملرگه كوب كتيڭى سببلى كتاب و مطبوعات كه دائر اعلانلر اولمقى مطلوبدر. حقى طوغر وسنده اداره گه مراجعت ايدلنور.

اعلان لر

هفته ده بر چققان ادبى هجوى

«ملا نصرالدين»

ژورنالينه آبونه دفترى آچقدر. «ملا نصرالدين» ياخشى كغنده چغا. حياتمه دائر هجوى رسملر ايله مصوردر.

حقى: ييلىق ۵ روبله، يارتى ييلىق ۳، ۳ آيلقى ۱ روبله ۶۰ تين.

Адресь: ТИФЛИСЪ, Давидовская ул. д. № 24.

برماب هر عددى ۱۲ تين.

«معارف»

آستراخانك ۱۵ كونك بر مرتبه چققان دينى، ادبى ژورنالدر.

آبونه بدلى سنه لك ۳، آلتى آيلىق ۲، اوچ آيلىق ۱ روبله.

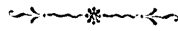
г. Астрахань, редакция „МАГАРИФЪ“

۱۲

سنه ۲
عدد ۶
۶ ربيع الاول ۱۳۲۷
۱۵ مارت ۱۹۰۹

شورا دىر والوغ خادىر

جوچى خان

(۶۲۴-۱۲۲۷ دە وفات)

يىرىنه «قېچاق» اسمى شورت ئابدى، «دون»
صوى ايله «آرال» كولى آراسنده اولان كىياڭ
صحرا «قېچاق» ديه و آنده كوچوب يوروجى
خلقلر، يىرلرىنه نسبت ايله «قېچاق تركلرى»
ديه آتالور ايدى. بونلر صحراوى اولدقلىرى
خالده تون طرفلارنده اولان «بلغار تركلرى»
نفوذلىرىنه تابع حساب ايدلنور ايدى. بلغارلر
ايسه مدنى بر قوم اولمشدر.

ايشته «قره قوروم» شهرندن چيقوب كلمش
چنگيز عسكرى جوچى خان قامانداستك اوله رق
اوشبو «قېچاق تركلرى» نى ضبط ايتدى.

چنگيز بالالارى وقېچاقلر كوچمه بر قوم
اولدقلىرى سېپىندن مملكتلرىنىڭ حدودى لازم
درجه ده آچىق تعيين ايدلماشدر. شويله
ايسه ده، بحر خزر دن باشلاپ بتون قېچاق
و بلغار خلقلرى و بو كونگى روسيه مملكتىنىڭ
جنوب قسمى اوشبو مملكتدن حساب ايدلنور.
اوشبو بيوك دولت، چنگيز خان طرفندن

جوچى خان ترجمه سىنى سويلامازدن ايلك
«دشت قېچاق» و «آلتون اوردا» حكومتى
حقنده بر ايكى جمله سويلاب كيدرگه لزوم
واردر. زيرا حكومت خالى معلوم اولماز ايرسه
حكمدارلرىنىڭ حاللرىك لازم درجه ده معلوم اولماز.
ايدل، جايق و دون يىلغه لرىنىڭ بويلرى
قدىم زمانلردن بىرلى ترك قومىنىڭ جولانگه
ايدى. مؤرخلر، نوح پېغمبىرنىڭ اوغلى يافت نىڭ
ايدل ايله جايق يىلغه لرى آراسنده طور دىغنى
سويلرلر. بونلرنىڭ سوزلرى خواه درست
اولسون و خواه اولماسون، تاريخ ضبط ايدلنه
باشلا دىغى وقت اوشبو اورنلرده سىت (اسكيف)،
سارمات قوملرىنىڭ طور دىغلى معلوم اولمشدر.
بونلر ايسه بلغار و خزر تركلرىنىڭ بابالرىد.
سوڭره خزر اسمى يواش يواش بتوب آنىڭ

و «تتر» اسميله تعريفى ايلديكارى حالده «دشت قپچاق» حكومتنى «ترك حكومتى» ديه تعبیر ايلرلر .

روس لرنك ايسكى مؤرخلرى «دشت قپچاق»، «قزان»، «قریم» حكومتلرينى «مغول» و «تاتار» اسملرى ايله يورتلكلرى، ترك قوملرينى بربرندن آيرمق و آرارلرنده اولان مناسبت لرنى اونوتدومق قصدينه مبنى اولمشدر . يوقسه ميليونلر ايله سانالمقده اولان يرلى خلقلر و مملكت خواجه لرينك كيچه گى كون ديه چك قدر يگى كلوب ده بر قسمى كير و مشرق طرفينه كتمش و ايكنچى بر قسمى ده (شهزاده و كنازلر) روسلاشمش اولان بر آوچ تاتار اسمى ايله آتالميه چقلرنى روس مؤرخلرى اعلى درجه ده بيلورلر .

آلتون اورددا، ايلك حالنده بدوى بر دولت اولمش ايسه ده صوكره مدنيت كسب ايتدى . اوشبو سببدن تشكلات داخليه سى غايت منتظم و محكم اولمشدر .

مملكت اوبلسترلرغە و اوبلسترلرده ؤولصت لرغە تقسيم ايدلنمش و بتون خلق آق سويك (دوران) ايله قاره سويك (عوام) اسمنده ايكي گە آيرلمشيدى .

عسكر اشلرى شول درجه ده ترتيبلى ايدى، كه كندى عصرلرنده دگل حتى بو كونگى عصرده پك كوب عسكرى مملكتلرده آلتون اورددا نظاملرى دستور العمل طونلمقده در . باتوخان تخهينا بر ميليون مقدارنده اولان عسكرينى محاربه ميداننه جمع ايتمك و تيوشلى يرلرگه كوچروب يورتكمده ذره قدر زحمت چكمامشدر . عسكر ألمق عمومى صورتده اولوب اوچ بر طوغمه ايرنك برى، عسكر اولورغە مجبور ايدى .

اوغلى جوجى خان و آنك اولادينه ويرلديگى سببندن جوجى الوشى و جوجى حصه سى معناسنك اوله رق «جوجى الوشى» و «جوجى ايلى» ديه مشهور اولدى . باتوخان عصرنده «باتو ايلى» و «آلتون اورددا» اسم لرى شايع اولمشدر (۱). برکه خان زماننده كلمش عربلر «برية البركه» اسمنى ويرمشلر و اوزباك خان عصرنده «اوزباك ايلى» ديه مشهور اولمشدر . «قپچاق» سوزى بوش ير معناسنده اولديغندن ايرانلور طرفندن ويرلمكده اولان «دشت» كاهه سينك مرادنى حكمنده در . «دشت قپچاق» جمله سى، عطفى تفسير قبيلىندن بر تركيب اولور . مغول تورهلرى و خانلرى «دشت قپچاق» و «بلغار» نى ضبط ايتمش ايسه لرده بردن قوماندالرنده اولان عسكرنك اوندن طقوزى و ايكنچيدن بونلر مثلى يوز الوش اولان يرلى خلقلر خالص تركى قوملر اولديغندن خانلر و مغول تورهلرى تيل، عرف و عادت جهتنجه تركلرگه مغلوب اولديلر و تركلشديلر، مغوللقلرندن حتى اثرلر اولسون قالمادىغى مرويدر . اوشبو سببندن «اسقانديناويا» دن كلوب غالب اولان اون اونبش روس، بتون مملكتنى اوز اسملرى ايله آتارغە موفق اولمقلرى قبيلىندن مغولستاندن كلمش قهرمان مغوللر، اوزلرينك اسملرينى قالددرغە موفق اولمامشدر . شونك ايچون مملكت، «مغول» اسمى ايله دگل بلكه يرلى خلق اسميله «دشت قپچاق» ديه شهرت اولمشدر . عرب مؤرخلرى «تاتار» و «تتر» سوزلرينى «مغول» معناسنك استعمال ايتدكلرى سببندن چنگيز خان و هلاكو حكومتلرينى «تاتار»

(۱) اورددا، عسكرلك ديمكدر . فخر و تشرىف يوزندن ياكه بايلغن اشعار ايچون بوگا برده «آلتون» سوزينى قوشمشدر .

«Дептеръ» (۱) اسملری ایله یورر ایدی. آقچه اشلری شول درجه ده ترتیبلی اولمشدرکه حسابسز عسکر یورتدیگی ونچه اورنلرده محاربه ایتدیگی حاله باتوخان، آقچه طوغروسنده هیچ بر مشکلاک کورمامشدر.

زراعت و تجارت اشلریده معتبر ایدی. آلتون اوردانک کندیسینه یتارک آشلق، کندیلری طرفدن یتوب طورمشدر. آشلق ساچوچیلر «سبانچی» و آنلرغه یر و باشقه نرسه لر و یروچیلر «اورتاچی» اسمنک یوررلر، یعنی آشلق خدمتی «سبانچی» ایله «اورتاچی» اسمنده ایکی صنف قولنده اولور ایدی.

روسلرنی ضبط ایتدیکلری و محاربه دن بر قدر فراغت ایتدیکلری صوگ آلتون اوردان خلقی عمومیتله تجارت که کرشوب آلتون اوردان بتون جهاننک عمومی بازاری اعتبار ایدلمشدر. اورتا آسیا، چین و هندستان، روسلر و فرنکلر آلتون اورداده ییغولوب سودا قیلورلر و خوارزم ایله بخارا خلقلری بو کونگی بانقلر فیلندن اشکلکی صورتده صرافلق ایلرلر ایدی. چین و هندستان ایچلرنده بو کون آلتون اوردان آقچه لرینک تابلونینک سببی اوشبودر. صناعت هم، تجارت و زراعت قیلندن معتبر ایدی.

آلتون اوردانک پایتخت شهری استرخاندن یوقاری ایدل نارماغی اوستنک مشرق طرفنده اولان «آقتوبه» اسملی یرده بنا ایدلمش «سرای» شهری ایدی.

«سرای» شهرینی عرب عالملری مبالغه لی صورتک مدح ایدرلر. نچه عصرلرغه قدر روس حکمدارلری ده بو شهرنی زیارت ایدوب

عسکری منصبلردن بعضیلری بونلردر: (۱) اوغلان. بو ایسه تومان، بیگ باشی، یوز باش، اون باشی اسملرنده دورت درجه گه آیرلور ایدی. بو کون روسیه ده «اولانسکی پولق» اوشبونک یادکاریدر. (۲) بک. بونک الوغ و کچوک اوله رق ایکی درجه سی اولور ایدی. (۳) کسیک. (۴) قوروچی. بونلرنک هر ایکسی خانلر حضورنده طوروچی خصوصی عسکرلر (Тѣлохранитель) اولورلر ایدی.

دینی منصبلری: قاضی، مفتی و مدرس و غیرلر اولمشدر.

ملکی منصب و درجه لر بونلر ایدی: (۱) الپاوت (Вельможа) (۲) داروغا. (۳) تومان. (۴) تومان بکی. (۵) شهر بکی. (۶) ایلچی (Посолъ). (۷) باسقاق. (۸) ایل باسقاق. (۹) دیوان یتکچی. (۱۰) تمغاچی (Таможникъ). (۱۱) ترناقچی (اولچاچی). (۱۲) شوسونچی (عسکرگه آشار و ایچارگه حاضرلاوچی (Интендантъ). (۱۳) یورتلر اشلاوچی (Архитекторъ) (۱۴) یول آراچی (یوللرغه نظارت ایدوچی). (۱۵) توتقول. (۱۶) کوپرچی. (۱۷) کمپچی. (۱۸) یامچی (استانسه و منزللرنی تیکشروچی). (۱۹) آوچی. (۲۰) ترخان و غیرلر.

امور مالیه گه دائر منصب و درجه لر: (۱) بوقول، مالی اشارگه نظارت ایدوچی. (۲) بوقول تمغاچی (غنیمت ماللرینه نظارت ایدوچی). (۳) سالیغ (مملکت مصرفینی خلقلر اوستنه تقسیم و تعیین ایدوچی).

آلتون اوردان حکومتنده الک بیوک منصب «الپاوت» اولوب خانلر ایسه بونلر مشورتندن باشقه مملکت اشلرینی یورتمازلر ایدی.

پادشاهلق اوکلرلی و فرمانلری، عقد و وثیقه بازولری، بارلیغ و دفتر «Дептеръ» یا که

(۱) «تپتار» سرزینک اصل مأخذی بوندندر. آلتون اوردان و قزان حکومتلرنده دفترگه قید ایدلمش بر صنف خاقلر «تپتار» دیه معروف اولمشلردر.

اداره ایتمک طرغرولرنده اڭ كوب خدمت لر
كوسترمش اولان بو ذات، آناسی چنگیزخان
طرفندن دشت قپچاق خانلغی ایچون تعیین
ایدلدی. دشت قپچاق وقزان، قریم وقزاق
خانلری بونڭ نسلندن ایدیلر.

جوجی خان، شجاعت وجسارتلی، بهادر
وصبرلی، متانت صاحبی وغیرتلی، تکلفسز
اولوب چنگیزخاننڭ بتون محاربه لرنده اشتراك
ایتمش و غلبه لرده كوبراك «سوبوتای» نام
سرعسكرنڭ بهادرلغی وجوجی خاننڭ تدبیرلیگی
سایه سنده میدانه کادیگی مرویدر.

در بنددن چیغوبده قپچاق وعموما شمال
ترکری ایله صوغشدیغی ایچون چنگیزخان دن
رضا اولمادیغنی بعض مؤرخلر روایت ایلرلر.

چنگیزخان، «قره قوروم» شهرینه
قایندیغی یا که قایتاچق اولدیغی صوڭ، دشت
قپچاق اوزرینه آدم بیاروب جوجی خاننی
«قره قوروم» غه دعوت ایتدی. لکن جوجی خان
اوزینڭ خسته لندیگنی سبب کوستروب شمدی
قایتا آلمیه چغنی بیان ایدوب آناسی چنگیزخان
اوزرینه خبر بیاردی. (۳).

جوجی خان قره قوروم غه آناسی حضورینه
قایتماز ایچون خسته لگنی بهانه ایدوب کوستردی،

طائفه سی خانلرندن اولان «دی نویان» قزی ایدی. اصل
اسمی «بورتته» اولوب «فوجین» ایسه مغول شیوه سینه
کوره بانو، صلو، الوغ خاتون، بای بیچه معنالرنده استعمال
ایدلمکده بر صفت اسمدر. «بورتته فوجین» دن دورت
اوغلندن باشقه چنگیزخاننڭ ۵ عدد قزی اولدیغی مرویدر.
(۳) ابوالغازی «شجره ترک» نام کتابنده:

«جوجی خان «قره قوروم» شهرینه آناسی حضورینه
قایتدی وچنگیزخان ده اوغلی ایله کورشوب سویلاشدیگی
صوڭ غایت راضی وخنشود اولدی، تکرار بیوڭ احترام
وامتیازلر ایله وطنی اولان دشت قپچاق اوزرینه اوزانیدی،
لکن دشت قپچاق غه قایتدیغی صوڭ كوب وقت اوتمادی
جوجی خان وفات ایتدی» دیه در. بیت ۱۶۹.

طورمشلر و بوندن یاریغ آلماقنی بیوڭ غنیمت
اعتقاد ایامشلردر.

***

چنگیزخان، جهان گیر اولمقدن زیاده
چینلوردن صافلانمق قصدیله بیوڭ بر ترک
ایمپراطورلغی تأسیس ایتمک ویا که بو کونگی
گرمانیا اتفافی قیلندن بیوڭ بر ترک اتفافی
وجوده کتورمک و بو سببندن چینلوردن امین
طورمق آرزوسنه اولنور ایدی. اوشبو سرنی
آڭلادقلرنده ترکستان چیننی وعموما مشرق
ترکری هیچ تردسز چنگیز اتفاقنه کردیلر
وعسکر اولارق اڭ آلدی صفلرده یوردیلر.
جوجی خاننڭ در بنددن كوب چیمقنده اصل
مقصودی قپچاق ترکری ایله اتفاق ایلمک ایدی.
فقط روس کنازلرینڭ اغوالری سببندن قپچاقلر
ایله تاو خلقلری جوجی خان عسکرینه قارشو
طوردیلر و روسلرنڭ صوغش میداننی تاشلاب
قاچولری سببندن قپچاقلر مغلوب اولوب حکومتلری
منقرض اولدی (۱). هصرده حکومت سورمکده
اولان ترکر ایشته اوشبو قپچاق ترکری ایدی.

***

جوجی خان، چنگیزخاننڭ اڭ الوغ اوغلی
اولوب، آناسی چنگیزنڭ بورتته فوجین اسمنده
اولان خاتونیدر (۲). چنگیزخاننڭ عسکرینی

(۱) فارامزین بو واقعه نی «قپچاق ترکری قورقاق
اولدقلری و صوغشا آلمادقلری سببندن روسلر مغلوب و قاپارغه
مجبور اولدیلر!» دیه عکسی ایله یازادر. ج ۳ بیت ۲۷۱.
بونده فارامزین عیلو توڭل زیر اول شو یله یازمق ایله
بیورلش و مجبور اولمشدر.

(۲) جوجی (جاوچی) آڭسزدن و کیناتدن کلن
مسافر وقوناق معنالرنده اولدیغی کبی سویلمی بالا ودلبر
معنالرنده استعمال ایدلنور. جوجی خان اسمینی، داؤره
المعارف «طوشی» رسمنه قید ایتمش و عرب مؤرخلرینڭ
کوبسیک «دوشی» رسمی ایله یازمشلردر. (بورتته فوجین)
چنگیزخاننڭ مشهور دورت اوغلینڭ آنالری اولوب (قونغرأت)

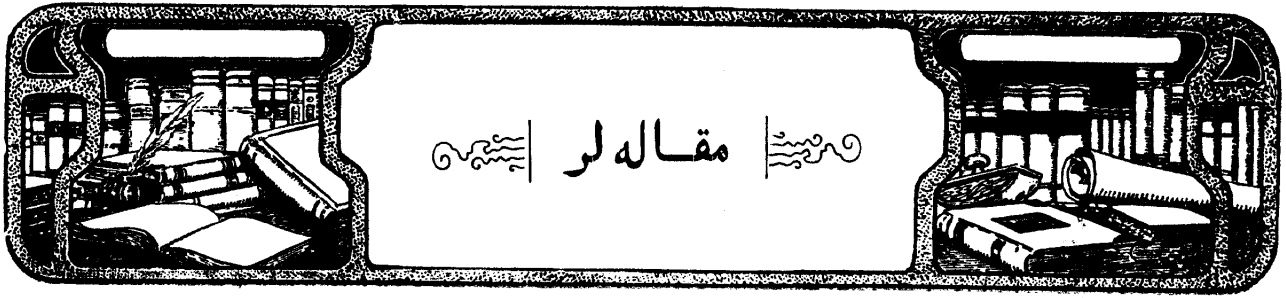
ۋ باشقە اسملردە اوغللىرى ۋار ايدى. شوبان اسمندە اولان اوغلىنىڭ نسلى «شيبانيلر» ديه شەرت اولمشدر.

جوجى خان وفات اولدىغى صوڭ، چنگيز خان طرفندىن جوجى خاننىڭ ايكنچى اوغلى اولان باتو، دشت قىچاق حكومتىنە خان تەيىن ايدلدى. قىچاق تركلرىنى ۋ تاغ خلىقلىرىنى اغوا قىلۇپ قارشو صوغشدر دقلىرى سىبىدىن جوجى خان، روس كىنازلرىدىن انتقام آلورغە قرار ايدۇپ بو طوغرودە پلان قورمش ۋ بو پلانىدە «قرە قوروم» شەرىنە عرض ايلمشىدى، مذكور پلان قبول ايدلدىكىدىن صوڭمى ياكە ايلكىمى وفات اولدىغى سىبىدىن، جوجى خان اوشبو مقصدىنە ايرشە آلمادى، بلكە بونى خلىقى اولان باتو خان اجرا ايلمشدر.

يوسفە حقيقت حالده سلامت اولوب فلان اورنك آۋ اولوب يوريدر! «ديه خبر ايشىدىكى سىبىلى چنگيز خان، اوغلى جوجى خانە آچىغلانمش حتى اوستنە عىسكەر كوندىرگە نيت ايتمشىدى. ايشىتە تمام اوشبونىڭ تداركىندە اولدىغى وقت جوجى خان وفات ايتدىكى خبرى يتشىدى.

چنگيز خان، اوغلى جوجى خان وفاتىنى ايشىدىكىنكە فوق العاده متأثر اولمش وحسرتلىد - مشدر. جوجى خاننىڭ وفاتى ۶۲۴-۱۲۲۷ تارىخىدە اولوب چنگيز خان وفاتىدىن ۶ آي مقدم ايدى. ياشى ۳۰ ايله ۴۰ آراسىدە اولدىغى مرويدر. جوجى خاننىڭ قونغرات ايلدىن مغول رسمنچە آلش دورت خاتونى اولوب «بىرتاق فوجىن» اسملى بىرنچى خاتوندىن اوردا اسمىكە ۋ ايكنچى خاتونى اولان «ادكى فوجىن» دن باتو اسمندە

ست ست قدر مسئله سی

چیلایی شهرنده روس معلمی . استاذ و امام محمد عبده
حضرتلرینگ «العروة الوثقى» ده یازمش مقاله سی .

بن ده بعض درساره مداومت ایلدش ایدم . کونلرک برنده تاریخ معلمی ظهور اسلامدن بحث آچوب یاگلاش و واقعگه خلاف کوب سوزلر سویلدیکی ائناده شول جمله لری ده دیمش ایدی: «اسلام دینی دین توحید و دین تقدیر دیه تسمیه اولنده در . دین توحید دینلمه سی الله نی بیک نق صورتده توحید ایتدیککی جهتندن اولوب دین تقدیر دینلمه سی ، هر اش الله نك تقدیری ایله گنه در ؛ بنده نك هیچ بر تورلی دخلی واختیا- ری یوقدر » دیه تعلیم ایتدیککی جهتنددر . ایشته ، اسلام حقیقی صورتده توحیدنی میدانه قویدیقی جهتله کندینه بیک بیوک بر شرف کسب ایتمش ایسه ده ، تقدیر و قضاغه اعتقاد کبی آدم ایچون ضررلی عقیده لر تعلیم ایله بوشر- فنی چویه در . بو اعتقاد مسلمانلره شول قدر سؤ تأثیر ایلمشدر ، که بو حالده مسلمانلرک علوم و فنونه رغبتسز لکلی هم اقتصادی جهتلر چه بیک آیانوچلی حاللرده بوانمه لری شول تقدیر و قضاغه اعتقادک نتیجه سیدر (بر آز کولومسیرب) شولای ده بونک یاری تور- غان جهتلریده یوق دگلدر . چونکه بر مسلماننک حالی نه قدر آیانچلی بولسه ده بولسون هیچ قایغورمای نیتمای ، نیشلایسک الله نك تقدیری

بو سوگنی عصرلرده مسلمانلرک هر جهتجه ندنیده بولنمه سی آوروپا علماسینک دقتلرینی جالب ایدوب ، بو خصوصه تورلیچه سببلر و فکرلر بیان اولندیقی معلومدر . بونلرک بعضیسی حقایق اسلامیه دن خبردار ایسه ده ، اکثرینک اسلامیت نه ایدکندن اصلا خبرلری یوقدر . شول سببه مبنیدر که عوام مسامینده کورلگان هر بر ضررلی بدعتلری اسلامیتک تعلیمندن دیه بیلوب ، یا خود حکمت و فلسفه یه موافق بولغان اعتقادات اسلامیه یی یاگلاش آکلاب اسلامیه تورلیچه تیللر اوز اتمشلر ، و مسلمانلرنک ده بویله تدنیلرینی اسلامیتک تأ- ثیرندن دیه بیان ایلمشلردر . بو جمله دن بری تقدیر و قضاغه اعتقاددر ، که بعض مستشرقلر مسلمانلرک هر جهتجه تدنیلرینی شول اعتقادده اسناد ایتمشلردر . فرانسزچه وانکلینز چه لسا- نلرده بو خصوصه دائر کوب رساله لر یازلوب ، اکثرسی روسچه غه ده ترجمه اولندقدن ، بویا- گلش فکرنک وطنداشلر مز روسلر آره سنده ده شایع بولدیقی مع التأسف کورلمکده در .

* *

۱۹۰۷ - ۱۹۰۸ سنلرده شهرمزه کیچکی
قورصلر آچیلدیغندن ، و قتم مساعده ایتدکچه

ویارامز اشلرک ظهورینه سبب اولمشدر. شول سببلی بعض بر حقیقتدن خبری اولمیان آدملر بویله آکلماو ایله مبتلا بولغان امتلرک حاللرینه قاراب، دینلره و پیغمبرلر طرفندن تعلیم اولونغان عقیده لره تورلیچه تیللر اوزاتورلر و هر تورلی هدیانی اسناد ایده لرلر.

بو جمله دن بری، دین اسلامک اصولندن معدود تقدیرگه اعتقاددرکه بو اعتقادی سؤ استعمال ایتمک بعض بر ساده مسلمانلرک حاللرینه باقوب حقیقتدن غافل یاوروپالیر: «بو اعتقاد بنی آدمک ترقیسی ایچون الوغ موانعک بری!» دیه گمان ایتمشله هم بو کونگی کونده جمیع مسلمانلرکده هر جهتجه آرتنده فالما سینی شول اعتقاده اسناد ایده رک دیمشله: «مسامانلر عموماً فقیرلر و محتاجلردر، سیاست میدانلرنده هیچ نفوذ و اثرلری یوقدر. یالغانچیلک، منافقلى، خیانتچیلک، حسد، بری برینه دشمنلى، کیله چکلرینی فایغورتماوچیلق، ضررلرینی فائده لرندن آیورماوچیلق، آشاو و ایچو، یوقلاو غه باشقه نی بیلما یوب باشقه ملترک اشک و حرکتک بولورندن عبرت آلماوچیلق، بار قوتلرینی اوز آرا نزاعلا شوغه صرف ایدوب ایکنچی ملترک آیاقلری آستنده ایزلوچیلک، بارچه سینه قورقعلق و جبانلى غالب بولوچیلق، اسلام ملتندن برار سینه بر بلا اینسه ایکنچیلر طرفندن اصلا یاردم ایده ماوچیلک، احساسات ملیه نی آرتدیرو ایچون یا که ضعیفاره یاردم بیرو ایچون و یا خود مظلوملری ظالمارک ظلمندن حمایه ایچون جمعیتلر تأسیس ایده ماوچیلک و دخی اسلام امراسینک مملکت اداره لرینی بتونلای اونودوب فسق فسادده عمرلرینی اوتکارولری، اسلام خزینه لرینی لغو، لهیکه صرف ایدولری، بتون مملکتینک منافعینی اوزلرینک

شولای بولغاچ، دیه درده یاتا بیره در». ایشته، بو کبی مفتریات کوب وقتدن بیرلی سویلانگان بولورغه کرک، الشیخ محمد عبده حضرتلری ۲۵ - ۳۰ سنه لر مقدم «العروة الوثقی» مجله سنده بوکا دائر جوابلر یازمشدر. روس مکتبلرنده اوقوچی یاشلرمرز بیلندن بیله کوب بایه واردقندن هم معلملر طرفندن بویله سوز لر آنلرک قولقلرینه دوشه چک اولقندن «محمد عبده» حضرتلرینک بو مقاله سنی خلاصه ترجمه ایدونی موافق تابدم.

**

محمد عبده حضرتلری دییور: قلبده بولغان اعتقاداتک اعضا بدنه شول قدر تاثیر واردر، که اعتقاداتی بر ماشینیه و اعضا بدننی شول ماشینیه واسطه سیله حرکت ایدن آلتلره تشبیه اولنسه بعید اولمسه کرک. شول سببندرکه، بنده نک اعمالنده بولغان بوز و فلق و توز و کلک قلبنک بوز و فلق و توز کلگینه تابعدر: اعتقادات قلبیه سی توزک بولسه، بنده نک قیلغان اشلری ده توزوک اولور، بوزوق اولسه قیلغان اشلری ده بوزوق اولور.

کوب وقت بنی آدمک دنیا و آخرت سعادتینه سبب اولوردای، عقیده لر عرض اولنور؛ لکن بو عقیده لر بنی آدم طرفندن لایقنجه آکلایشلوب یتماز یا خود بر قدر آکلایشلسه ده ایسکیده بولغان باطل اعتقادلر چغوب یتمه دکندن بارا طورغاچ بو اعتقادلر غلبه طابارده بنی آدمک اعمالنی کلیتلی صورتده افساد ایلر. بو قبیلدن اوله رق، پیغمبرلر واسطه سیله الله طرفندن تعلیم اولنغان بعض عقیده لره امتلر طرفندن آکلا - شیلوب یتمه دکندن یا خود بر قدر آکلایشلسه ده، جاهلیتدن قالمه باطل اعتقادلرک بارا طورغاچ غلبه طابقدن، بیک چوق ضررلی بدعتلرک

ملتننگ ترقی و تدنیسینگ سبب ارندن والوغ
حادثه لرننگ طبیعتارندن و بو حادثه لرننگ اخلاق
وعاداته تأثیر لرنندن بحث اولنه در. ایشته
بویله مهم بر فنده گی بختلر بارچه سی تقدیر
وقضاغه اعتقاد اوزره هم جمیع قوتلرننگ فوقنده
غالب بولغان بر قوتننگ بارلغینه ایمان اوزره
بنا اولنمشلردر.

اسلامیتنگ تعلیم ایتدیکی اوزره بولغانده،
تقدیر وقضاغه اعتقاد، آدم بالاسیننگ جرئتی
واقداملی اولمسینه والک قورقنچلی یرلره کروگه
باطر چیلق ایتمه سینه سبب اولور، بو اعتقاد آدمنی
جومارد و همتای قیایور والک عزیز کوردیکی
نرسه لرنینی ملت اوغرنده صرف ایتدرر حتی
حقلق اوغرنده جاننی صرف ایدوگه ده طیار
اولور. شبهه یوقد رکه بر آدم «اجل چیکلانگان،
رزق لره الله طرفندن بیلگولانگان، هر اش الله
ننگ تصرفنده تله سه نچوک تصرف ایده در!»
اعتقادنده بولسه اول ذات اولمدن قورقماز،
فقیرلرگه دوشام دیه شکلنوب تیوشلی یرلره مالنی
صرف ایدودنده طارتنماز، الله قوشقان اشلری
ادأ ایدوگه حاضر اولور و ملتیننگ حالنی ترقی
ایتدر و گه جاننی فدأ ایدر. شوننگ ایچوندرکه،
الله تعالی حضرتلری، کلام قدیمده بو اعتقادده
بولونمه لریله مسلمینی مدح ایدوب «الذین
قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لكم فاخشو
هم فزادهم ایمانا وقالوا حسبنا الله ونعم الوکیل»
دیمشدر.

ظهور اسلامدن ۲۵-۳۰ سنه لره اومه دی،
اهل اسلام شرقه، غربه دوغری هجومه باشلادیلر؛
ایران و روم کبی اول وقتننگ ائق قوتلی و مترقی
ملتلرینی مغلوب ایدوب، بتون عالمه حیرت
و بردیلر؛ بر عصر بولور بولمازده اول وقتننگ
ائق معمرور یرلرینی فتح ایتدیله. اسلام مملکتیننگ

منافع شخصی لرینه قربان ایدولری بارچه سی
شول تقدیرگه ایمان کیتروندن و هر اشنی الله ننگ
تقدیر یله گنده دیه اعتقاد ایدولرنددر؛ اگرمسلمان
نلر شول اعتقاد لرنده دوام ایتسه لر هیچ وقت
حاللری دوزالچک دگلدر؛ آقرون آقرون بته
بته تماما منقرض بوله چقلدر». ایشته آورو-
پالیلر شویله دییورلر.

بونلرننگ فکرلرنجه تقدیرگه اعتقاد ایله
اوزلرینی هر اش لرنده مجبور و اختیار سزادیه
بیلگان جبرییه مذهبی آره سنه آتورمه یوقدر،
گویا هر بر تقدیرگه اعتقاد ایتکان کشی: «اوز
اوزینی بیلگه ئلوب قویغان قانات کبی کور-
مکده؛ هر بر اشینی اوزیننگ اراده، اختیار لرنندن
باشقه صادر در» دیه بیلمکده در.

ایشته اکثر یاور و پالیلر بویله ظن ایتمکه
ایسه لرده، بوننگ خطا ایدکنده شک یوقدر.
زیرا: حاضرگی حالده کرک شیعی و کرک سنی
و کرک باشقه مذهب اهلی اولسون اهل اسلامدن
جبرییه اعتقادنده بولغانلری یوقدر، هر قایوسی
اوزیننگ اشلهدیکی اشنده بر نوع اختیاری
(اختیار جزئی) بار ایدکینی اعتقاد ایتمکده در.
درست، هجرتدن خیلی وقتار اوتکچ، جبرییه
مذهبی پیدا اولمشدر. بونلرننگ اعتقاد لرنجه
بنده ننگ هیچ بر اشنده اختیاری یوقدر، گویا
بنده ننگ هر بر حرکتی اصلوب قویغان قاناتننگ
بیل برله سلکنوی قییلنددر. لکن هجرتدن
دورتنچی عصر اخیر لرنده بو مذهب اهلی تماما
منقرض اولوب، بو حالده آنلرننگ هیچ بر
اثرلری قالمامشدر. تقدیر وقضاغه اعتقاد ایله
بو مذهب آره سنه کلی تفاوت اولوب، آره لرنده
هیچ مناسبت یوق دینلسه هم یاریدر.

مشهور حادثه لری روایتیه باشقه فن
تاریخننگ بر نوعسی و اردرکه، بوقنده هر

اولوب، ایکنچیسی ده غرب طرفندن پیدا اولوب اوزاق وقتلره قدر ممتد بولغان اهل صلیب محاربه لریدر. ایشته، ایکی یاقدن ظهور ایتکان، بویله الوغ فتنه لر یاش اسلام دولتنی بتون بتونه خرابه حالینه برانمشدر. بو فتنه اردن بوشانچا، ینه اسلام ممالک تلمرنده تورلی تورلی حکومتلر پیدا اولوب اش باشینه اهلیتسنز آدم لر توغری کلدکندن اهل اسلام ایسکی شوکتلرینی قایناروغه موفق اوله آلامشدر. بونکله برابر ینه صوگفی عصرلرده عوام مسلمین نك عقید لرینه جبریه لك ایسی قاتشوب بر قدر خلل ده کامشدر، لکن عصرم نك علماسی بو اشد سعی ایتسه لر هم اهل اسلام آره سینه سلف صالحین نك عقید لرینی نشر ایدوگه سعی قیلسه لر بو بدعتلر نك ده بر طرف بوله چفنده شك یوقدر. اگرده اعتقادات اسلامییه هیچ اوزگارمای نیتمای، پیغمبر نك تعلیم ایتدکنجه بولوب اهل اسلام نك قلبینه برلشسه ملت اسلامییه نك یاگادن حیات تاباچاغنده شبیه یوقدر. ایسکیده بولغان شوکتلری ده یاگادن اعاده اولنه چقدر. بوکا ایسه تاریخ شاهددر، چونکه اسلام دولتی باشینه شونچه فتنه لر توغمش و اهل اسلام باشینه کلیتلی ضرر پیدا اولمش ایکان قبلرینه صحیح اعتقادلر برلاشکان عثمانلی ترکلری شول اراده ظاهر اولوب اسلام عالمینه یاگمی بر روح بیردیله، عالم نك معهور برلرینه عسکرلر سوق ایدوب بتون عالمنی دهشتکه سالدیله. بتون اروپا دولتلاری عثمانلی سلطانلرینه باشلرینی اییوب، آنلری سلطان اکبر دیه تسمیه ایلدیله.

م. هادی. «چیلای»

بر حدودی قطای استینالری و ایکنچی حدودی پیره نه تاغلری اولدی حالبوکه اهل اسلام نك کرک ددچه و کرک سلاجچه قوتلاری دشمن قوتین نك اوندی برینه بالغ دگل ایدی. ایشته اهل اسلام نك بویله عادت خارچنده گی بر تیزلک ایله موفقیتلرینه سبب تقدیر و قضاغه اعتقادلرینه باشقه نرسه دگل ایدی.

ینه شونیده دیمه لیدرکه، تاریخ ضبط این باشلاغان وقتدن بو آنه قدری نه قدر بیوک قائلدر و محاربلر ظهور ایتکان بولسه، بارچه سی تقدیر و قضاغه اعتقاد ایتمشلر و ایمان کتورمش لردر. مثلا: ایسکی عصرلر نك بیوک فاتحلرندن «کیخسرو» ایله «اسکندر رومی» قرون وسطی اواخرنده ظهور ایدوب بتون عالمه دهشت بیرگان «چینگیز خان» ینه ۱۹نچی عصر ابتدالرنده بتون عالمگه حیرت بیرگان و بر اوچ عسکر یله بتون اروپا عسکرلرینه غالب کیلگان «بیوک ناپالیون» بارچه سی تقدیر و قضاغه ایمان کتورگان دانلردر. بلکه بویله الوغ اشلره موفق بولمه لر ده شول تقدیرگه ایمان سایه سنده حصوله کامشدر.

بو نه خوش اعتقاددرکه، انسانی جبانلق و قورقنلق کبی یاراماز صفتلردن پاکله؛ سخاوت و شجاعت کبی کورکام صفتلر ایله متصف ایلر. درست: اهل اسلام عصر سعادتدن صوگ تیز بر وقت نك ایچنده فوق العاده ترقی ایدوب بر نچه وقتلردن صوگ ینه تدنییه یوز توتمشلردر. لکن بوکا اعتقادات دینییه نك دخلی اولمایوب بونک باشلیچه ایکی سبب واردر. بو سببلر نك بری شرق طرفندن پیدا اولمش تاتار فتنه سی

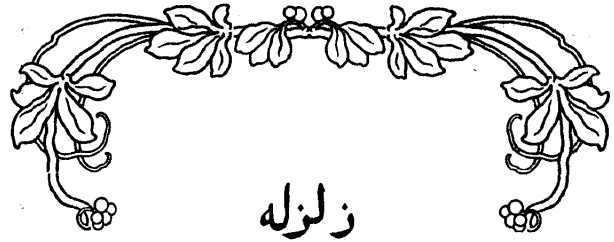

روشنده قاپاروب چيتلرگه چيقار وکيرو آغوب
توشار . ايشته بويله دولقونلر ، دگيز چيتلرنه
اولان شهرلرني وقريله لرنى بتون بتونه يووب
دگيزگه آلوب توشارلر .

قاتيغ زلزلهلر سيراك اولور ايسه ده ينگل
زلزلهلر هر وقت بلکه هر کون اولوب طورر .
ياپونياده اولان زلزلهلر اورتا حساب ايله ييله
بيشيوز مرتبه لرگه ايرشه در .

آدم بالالري ايچون زلزله قدر عمومي
ضررلى اولان بر آفات يوقدر . زلزله لرده
کوبراك وقت انسانلر پك كوب عذابلر چگوب
جان ويررلر . شونك ايچون بونك حسرت
وفلاكتى محاربه لرده جان وپروچيلرگه نسبتله
قات فات زياده و آچى اولور . اوت وصولردن
قايهار و صغوقلردن صاقلانور ايچون انسانلر
کوبى آزى چاره تابدقلرى حالده زلزله ايچون
بر چاره تابارغه موفق اولمامشلردر . يورت
يرلر ، انبار وبنالر ييل داولار و صغوق هم
بورانلر ايچون گوزل بر صغناچق ير اولدقلرى
حالده زلزله ايچون بالعكس فلاكت سببلرى
اولورلر . آدملر اوستنه كله چك بلالرنى بنالر
دخى زياده آرتدر و کوچايتلرلر . انسانلر
بونلرنك آستلرنه قالبوب زحمت چكلرلر ، باصلوب
ايزلوب جان ويررلر . اوشبو سببندركه زلزله دن
كله چك ضررلر مدنيت ايله متناسبدر . مدنيت
ترقى ايتدكچه زلزله لرده كله چك فلاكتارده
ترقى ايلر .

صحراوى خلقلرنك اويلرى زلزله وقتلرنده
بوزولماز ، بوزولديغى صورته ده كوب ضرر
ويرماز ، آدم اولدرماز . اما عموما اويلرى
كوكلرگه يتوب طورمش شهرلرده اولان زلزله لرده
بتون انسانلر طاش وکيرپچ آستنده قالبوب
هلاک اولورلر .

زلزله

زلزله . زلزله لرنك روش و حسابلرى . - زلزله لرده اولان قورتو
و ضرر . - زلزله ايله مدنيت مناسبتى . - زلزله نك سببلرى . -
زلزله نك كوب اوله چق يرلرى . - زلزله صوگنده اورگارولر . -
زلزله ايچون چاره لر .

کوبدن دگل ، ایتالیا مملکتنده اولان
« ميسينا » شهرى زلزله ايله خراب اولديغندن
علمى و فنى رساله لرده بو طوغروده كوب شيلر
يازلدى . بز ايسه « شورا » اوقوچيلرى ايچون
شونلرنك خلاصه سيني بو يرده سويلرگه لزوم
كوردك .

زلزله ، طبيعى اولان بر قوت تاثيرى ايله
بر ياكه كوب مرتبه لر يرنك تترمكندن عبارتدر .
ير تترمكى بعض وقت اوزينه مخصوص اولان
آلاتلر ايله گنه سيزله بيلديكى حالده بعض وقتلر
غايت مدهش صورته اولور ، اك محكم بنالرى
آست اوست كتورر . زلزله وقتى ، بعض چاقلرده
بر ثابته دن آزو بعض وقت اوچ دورت دقيقه لر قدر
اولور . بعض وقت آرنه بر يرده اولوب ، گاه
وقت اوچ ميليون مربع چاقروم قدر يرده اولور .
زلزله وقتنده ير آستونده كوك كوكراوى ،
پيالا صاونلرنك قزلولرى ، چلبلرنك سورالوب
واردقلرى وقت چيقمش داوشلرى مثالنده غايت
قورقچ روشده داوشلر ايشدانور .

زلزله سببندن بعض وقت يرده يارقار حاصل
اولور . لکن بويارقار هيچ وقت معين بر درجه دن
اوتماز و بعض وقت ير قاقوب وياكه چوگوب قالور .
زلزله ، اكرده دگيز آستونده اولور ايسه
دگيزنى دولقونلار و قايانلر ، بعض وقت تاغ

امین دگلدر . ولقانلر زلزله لر سببندن حادث اولورلر ایسه ده هر زلزله دن ولقان چیقماز . زلزله نڭ تاثیر یی یالکیز جان اهللرنی اولدرمک ، شهر و قریه لر نی خراب ایتمکدن گنه عبارت دگلدر ، بلکه دنیاغه طبیعی حالده اوزگارولر کتورر . دگیزلرده جزیره لر غائب اولورلر . « سجیلیا » جزیره سی ، زلزله سببندن ایتالیادن و « قبرس » آطه سی سوریه دن آیردیغی مرویدر .

انسانلر ، زلزله ضررلرینه قارشوده چاره لر ایزلمشلهر وهمیشه ایزلرلر . بو طوغروده بو کون گه قدر تابلمش چاره لر ایسه یالکیز بیوک تاش و کیریچ بنالر یرینه یالکیز بر قاتلی آغاچ بنالر اختیار ایتمکدن عبارت قالمشدر .

زلزله نڭ سببلری کوب نوع اولور . یر ایچنده اولان یالقون و بوغلر نڭ طشره چیقماق ایچون طغرلانشدقلری سببندن یر سلکنور ، زلزله اولور . بوکبی زلزله لر ولقان یرلرینه مخصوص اولوب یراق یرلرده اثری اولماز . بعض وقت یر ایچنده بوش و قووش قالمش اورنلر یرلور . بویله زلزله لر سببندن یرنڭ اوستی چوگار و تاییار . بوکبی زلزله لر آز بر یرده گنه اولور . وبعض وقت یرنڭ ایچنده اولان قزلق صووندیغندن کچرابور وشول سببندن ده بورشوب یارولور و اوشبو حالده زلزله حادث اولور .

زلزله کوبراک وقت ولقانلر اولان یرلرده اولور . مع ما فیه یرنڭ هیچ بر اورنی بوندن

عقلیلر نڭ خطالری

استاذ و امام شیخ محمد عبده حضرتلرینڭ فلسفی مقاله سی اولوب « المنار » مجله سندن ترجمه ایدلدی .

سببندن آدم اوغلانلرینڭ مسلکلی کندی مسلکلیرینه موافق اولوب دنیا نڭ قانونلری ده کندیلرینڭ افکار عالیه لرینه مطابق اولمه سینی ایسترلر . حالبوکه افراد عالم میلیونلر ایله سانالدیغی حالده افکار عالیه صاحبلیر بارماق صانندن آرتماز .

خلاصه : سویلادیکمز افکار عالیه صاحباری ، امتلر نڭ ترقی و تدنیلری ایچون ، اوزلری طرفندن : « بزم فکرمزه متابعت قیلوگوز ! » دیه بر خطاب تاراتمقنی کافی ظن ایلرلر . اوشبو عقلیلر ، طوغری و بلاند همت ، ثبات و غیرت

عالی فکرلی و اوتکون طبیعتلی کیمسه لردن کوبلری ، فنون ادبیه و اخبار امم حاضره دن بر مقدار معلومات حاصل قیلسه لر ، عقللر نڭ الوغ فکرلر و نفسلر نڭ بلند همتلر پیدا اولور . اوشبو فکر و همتلری ایله عالمنڭ سیرینه مناسب مقصداره توجه ایدرلر . مذکور فکرلر ، آنلرده کتابلر مطالعه ایتمک و معرفت اهللری ایله معاشرت ایلمک سببندن حاصل اولدیغی ایچون ، باشقه قوملر نڭ سعادتیه ایرشیمکلیرینی کوز اوکلیرنده اولان کتاب و دفترلر نی فهم ایلمکلی قیللندن ینگل بر اش اولمش دیه خیال ایدرلر . بو

جہتلرندن کماله ایرشمش اولسه لرده ایکنچی جیتدن الوغ خطالری واردر. بو ایسه تحصیل ایتدیکلری علم وفنلری ایله ارشاد قصد ایتمش اولدقلری قوم وملتلر آراسنده غی مناسبتنی نفتیش ایتمادیکلری، نصیحتلرینی گوزل صورتک قبول ایتمک طوغر وسنده اتمده استعداد اولوب اولمادیغنی اعتباره آلهادقلریدر.

بر امتنک کماله ایرشمکنی قصد ایدن کیمسه ایچون هر بر فردینک کماله ایرشمکنی ملاحظه ایتمک لازمدر. حد بلوغه واصل اولمیان بر صبی اوزرینه افکار عالیه تلقین ایتمک جائز اولماز. سن رشده بالغ اولان کیمسه نی ده مرشد کامل اولان ذات، یواش یواش بر قاچ ییللر ترتیب ایله تربیه ایلر و تربیه ایتمکده اولدیغی ذاتنک جمله عمللرینی، حرکتلرینی مراقبه قیلور. فاسد فکری آدملر ایله آراشوب یورمکدن صاقلار. اگرده تعلیم و تربیه قاعده لرندن بری گنه مختل اولور ایسه، مرشدنک بتون مشقتلری ضایع اولور.

بر کیمسه نك عقلمده بیرلشمش خطا بر فکرینی چیقاروب ده، آنک یرینه درست فکر سالمق قصد ایدلسه مجرد سوز ایله گنه بو مقصود حاصل اولماز؛ بلکه الک ایلک، مذکور خطا فکرنک بیرلشووینه سبب اولان شبهه لر نی بیارمک لازمدر، شبهه لر نی بیارمک هم یکل بر اش اوامای، خطابی وعقلی برهانلر کتوررگه، مثال و عبارتلر ایله آکلانورغه محتاج اولنور. عکس حاله ارشاد یولنک ویرلمش نصیحتلردن ضرر اولمه سی ممکندر. بوندن اوستون اخلاق سلیمه، افکار مستقیمه صاحب لرینک مجلسلرینه مداومت ایتمک وبوزوق فکرینی تأیید ایدوچیلرینک مجلسلرندن یراق طورمق لازمدر.

امتنی ارشاد ایتمک یولی ایسه: اکثر افرادینک عقللرندره قرارلانش مقبول قاعده لری بیلوب شوکا مناسب در جده تحسینات کرتیمکدن عبارت اولور. امت بوکا عادت ایتدیکی صواک تدریج ایله دخی باشقلری عرض ایدلنور. اوشبو قاعده گه رعایت ایدلنور اولسه امتلر، آز زمان ایچنده حتی کندیلری سیزمادیکلری حالده توبان در جهلرندن یواش، یواش یوقارو چیقارلر. ایشته طبیعت ناموس وقانون الهی اوشبودر. بوکا رعایت ایدلدیکی صورتده صرف ایدلمش اجتهاد وغیرتلر ضایع اولماز.

آمریکا اهالیسنده اولان جمهوری حکومتنی، رئیس واعضالر صایلامق حقدده اولان حریتلر نی، اهالیسی آراسنده اولان مساوات حقوق وعدالتنی استحقاق ایتمکله برابر، سعادت احوالنک سببی ده اصل حاکم افراد امت کندیلری اولوب ده رئیس واعضالر آنچق افرادنک نائبلری گنه دیب بیلیمکده مز. باشقه قوملرینک حاللری ده آمریقالیلر روشنک مسعود اوله چغنی هر کیم غبطه و آرزوایلر. لکن مصالح عامه لرینی اداره ایتمک خصصنده، افرادی بر فکریه متفق اوله بیلیمگان وبارچه اشلرینی بر آدم کیفیتنه تابشروب طوررغه عادت ایدن امتلر ایچون دفعی صورتده حریت ویرمک، مصالح عامه نی کندیلرینه تابشرمق هر ج ومرج آرتوینه، فتنه واختلال

ایهدی بر کیمسه نی تربیه ایتمک اوشبو

اوسوینه باعث اولوب ، شوندن غیرى نتیجه ویرماز .

آنا بابالرنندن فالمش بر طاقم عادتلرینه ایارمکنی مقدس اش صانابه کندی عمرلرنده بر مرتبه اولسون مصالح عامه حقنده فکر یورت- مامش کیهسه لر مصالح عامه نی اداره ایده بیله - چکارمیدر ، عجبا؟! ...

علم و تربیه تحصیل ایتمکدن مقدم، اسلام مملکتارینی آوروپا مملکتلری قیدلندن ایتمک قصدنده اولان آدملرمز ، مقصودلرینه ایرشیده - چکلر و بو یولده تارتمش اجتهادلری ده بر باد اوله چقدر . زیرا قنغر نیگز اوستنه بنا ایدلمش بنا هیچ وقت سلامت طورماز .

بناء علیه ، امتنی اصلاح ایتمک قصدنده اولانلر ایچون علم و تربیه طوغروسنده اجتهاد ایلرگه ، ملتنگ افرادینی علم ایله آشنا قیلیمق طوغروسنده سعی ایلرگه تیوشلی . مکمل علم و تربیه حاصل ایلمش امتلر ایچون سعادت و کمالت هیچ کلفتسز اولزگندن حاصل اولور . مصر مملکتنه تورلی زمانلرده خواجهلق

ایدن ذاتلر ، اوشبو مملکتنگ ترقیسی و مدنیتی ایچون اجتهاد ایتدیلر . مدنیتملی امتلرننگ ظاهری عادتلرینی و فکرلرینی اوشبو شهرگه کوچرمک طوغروسنده غیرت صرف ایتدیلر . مدنیتملی قوملرده اولان عادتلرنی کوچرمکنی یینگل برشی حساب ایتدیلر . حتی آنلرننگ نهایتده اولان حاللرینی اوشبو مملکتنگ حاللرینه بدایت اعتبار ایدلمه سینی درست کوردیلر . حالبوکه مغرب قوماری بو کونگی درجه لرینه بر نیچه تاریخی و آغرواقعه لر کچردیکلری صوکنک و کوب معصوم قانلرنی توگوبده محکم تختلرنی ویران ایدوب ایرشمشلردر .

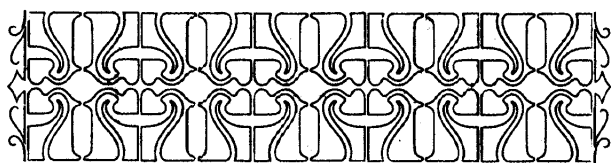
آروپاده اولان ترقی ، اهالی و افراد

آراسنده باشلانمشدر . چونکه آنلر صلیب صر- غشلری سببندن قوریده و صوده سیر ایدرگه عادتلندیلر . شرق قوملرینه غالب کلمک ایچون آنلر آراسینه قاتشوب ، آنلر روشنده اولمق لازم ایدیکن بیلدیلر . شرق خلقنده اولان قوت و ترقی سببلرینی درس ایلدیلر . اوشبو سببندن شرق خلقنده اولان بلندفکرلر ، هنر و کسبلرگه وقوف پیدا ایتدیلر و هیچ فرصت کچر مکسزین آنلره تقلید ایدرگه کرشدیلر . لکن بونلرننگ تقلیدلری ظاهری زینتلر اولمای بلکه هنر و سودا کویمه لرینی ترقی ایتدیرمک و کسب یوللرینی آچمق کبی جدی شیلر ایدی . ایشته بو کون مغرب خلقنده کوردیکه زسعا- دتنگ نیگز ی اوشبو جدی تقایدلری اولمشدر . اگرده آچیق و قسقه ایدوب آکلاته-ق لازم کلسه آوروپا اهالیسنک ترقیسنه باش سبب : «کوبراک اهالینگ توره و حاکم لرمظلم لری آستنده مجبور صورته یاشامک لری و مقدس حرملرینه مسلط اولان شرق خلقلرینه اولان دینی نفرتلریدر !» دیمک لازم کلور . اوشبو بلالردن قور تولمق ایچون کسب وسیله لرینه کرشدیلر ، بربرینه یاردم ایدشمک طوغروسنک قول قولغه طوتشوب عید و بپینلر ایتدیلر ، جمعیت و ندوه لرتالیفی ایلدیلر . بوسببندن افراد آراسنده تقدم و ترقی اولقلری ایگولدی . بوندن صوگ درجه بدرجه ترقی ایده باردیلر . مشرب و قانونلرنده اوزگارشلر حاصل قیلدیلر . بونلرننگ اوشبو عادتلری بو کونگی اولاد و احفاد لرینه قدر میراث اوله رق قالدی .

بزم عقالمیلرمز ایسه مدنیتمنگ فقط حاضرگی حالینی کوروب ، سبب و سرلرندن بی خبر اولان اهالینی شوکاسوق ایتدیلر . معناسی مفهوم دگل سوزلرنی ، حکمتی معقول اولمیان فکرلرنی بیان

مقدم يورتمش اوله ايدك، بتون دنيا خاقي بزلره احترام كوسترمش اولور ايدى. ساده معيشتمنڭ آنلرنڭ تكلفلى معيشتلرينه كوره اهميتلى ايدىكى ده اثبات ايلمش اولور ايدك. فقط تأسفدركه فرصتلىر اوتدى، بزده اوشبو جمود مزده قالدق. مترجم عمر القراشى.

«شورا»: يك اوزون اوله چقى سببلى بو مقاله بر قدر اختصار ايدلى.

ادبي صاحبه

عثمانلى ادبياتى

I

عثمانلىلارنڭ قانسز، صلچرور لکن صاغلام انقلابندن ايڭ اوّل متأثر اولغان، شهبه سز، ادبيات بولدى.

استبداد، توركياده هر نرسه دن زياده ادبياتنى قيصرغه، آنى محو ايتەرگه طريشقان ايدى. صوڭقى آلتى، يدى ييل ايچنده تورك سينزورلرى، ايڭ بسيط، ايڭ كيچكنه بر مىل حكايه نى دخى نشر ايتەرگه رخصت بيرماديلر. بوسببدن، توركياده ادبيات تيميرقفسگه حبس قيلنغان ماتور بر اسيره كبك، تخليص گريبان ايتەرگه دورت كوز بيلن انتظارده ايدى. ۱۱نچى ايبول، اول تيميرقفسنى پارچالادى، اول ماتور اسيره نى آزاد قيلدى.

اوتكان ييل، محترم ف. ك. افندى «شورا» صحيفه لرنده عثمانلى ادبياتنه دائر بيك گوزل

ايتديلر. اوشبو جهتنن آوروپالولره تقليدمز فقط ظاهرى و تقليد جامد دن عبارت اولوب قالدى. قومونڭ كوبراك قسمى مدنيتنى بيوك بنالر صالوب ظاهر و باطنينى زينت ايتمكدن، آشامق و ايچمك طوغر و لرنده موللق كوسترمكدن، قيمتلى صاوت صابالر ايچون آچه اسراف ايتمكدن، كيوم سالومده آنلر موده سينه ايارمكدن عبارت، ديه آڭلارلر. بز، قهرمان آتالرمزڭ فتوحاته اجتهادلرينه بدل، طاقتمز طشندمه مفروشاته و ملابس جمع ايدرگه هوسلى اولدق، ظاهرى و اساسسز زينتلره عادت طشندمه كوكل قويدق. خلاصه: بزلر متمدن قوملرنڭ مسلكلرينه، اصولنده دگل بلكه فروغنده اياردك و ظاهرى حالمة آلدانوب كنديمزنى آنلر درجه سينه واصل اولدق ديه آلداندى. حقيقت حالده بزلر، كندى حالندن خبرسزلىگى سببلى اورداك گه اوخشامق قصدى ايله زور يهورطه لر سالور غه باشلاب اوز اوزينى هلاك ايتمش تاووق غه اوخشادق. بايلرمز، بايلىق سببارينى تحصيل ايتمك يوللرينى اوگر نمدايكلرى حالده صرفياتلرنه آوروپالولره تقليد ايتديلر، لذت و سفاهت ايشوكارينى آچديلر. مدنيتنڭ باشينى كوروب يتشدرمازدن ايلك، آخرينه سيكروب توشديلر. اولگى ساده لكمز ايله فالوب ده، ظاهرى تقليد لر يرينه عقللرمزنى و نفسلرمزنى حيميت دينيه و حقوق بشريه ايله زينتلشمش اوله ايدك، طبيعتلر مزنى ده ضعيفلره مرحمت و شفقت ايتمك كېي فضايل انسانيه و كمالات شرعيه ايله عمارت ايتمش اوله ايدك، ترقيمز و مدنيتمز طبيعى روشده دوام ايلمش اولور ايدى.

الله تعالى حضرتنى ايله آند ايدوب سويلرم.

كه: اكرده بزلر ظاهرى زينت و ظاهرى تقليدلره كوره معنوى تربيه و حقيقى تقليدلرنى

ضیالی وە علموماتلی یاشلری، عثمانلی قارئلرینه دستە دستە، دمت دمت افکار بدیعە ساچالار ایدی.

بو ذاتلرنڭ جملەسی شرفدن زیاده غرب کانون عرفانندن ضیالانغانلر ایدی، بو سببندن اونلرنڭ قلملری آستنده یانگی ادبیات دخی، غربنڭ دە قاداتنیز ماسندن، سیموولیز ماسندن متأثر اول ایدی.

«یگی ادبیات جدید» سیکز ییل اولنه قدر دوام ایله «ادبیات جدیدە کتبخانەسی» نامی آستنده قیمتلی اثرلرده وجودغە کیتیردی. لکن استبدادنڭ بالطەسی، اول بدیعە نواز قلملری بردن برە قیردی.

سکز سنە، عثمانلی عالم مطبوعاتی اصحاب کھف عیاتی ایله یاشادی:

ایکی ییل اول، سکوت ایچنە اویک طورغان فکەرلر، ایکی کون ایچنە متزلزل، متھیج بولدی؛ قولافندن قولافنە، آلدن آلگە بر منظومە، «سیس» (تومان) اسملی اوزون بر منظومە کزنگە باشلادی. هم بو منظومە اول قدر سزعتلە انتشار ایتدی کە تورکیادە ادبیات مراقیلرندن اوقوماغان، ازبرلمگان کشی قالمادی و هر اوقوغان دخی استبدادغە قارشى مدھش نفرنلر حاصل ایتدی (۲). بو منظومە دە استانبول، ییلدیز، استبداد تصویر ایدیلیور و شاعر فنالقلرە مھد ظهور بولغان بو یرلرنڭ

(۲) «سیس» منظومەسی، سزای خلقنڭ جملەسنی تلاشکە توشورگان، کوب مستبدلری یغلاتقان، هیئت استبدادنی اول قدر قورقوتقان کە اوئانادە استانبولک نشر ایتیلیمک اولان «رسملی قاموس عثمانی» نام کتابکە «سیس» کلمەسنی درج قیلدرمادیلر. فائلی توفیق فکرت بک بو شعر سببیلە ایکی سنە استانبولک اجنبی اداره سنە بولغان «روبرت قوللەر» مکتبنکە اختفا ایتدی. حریت ایله برابر اول دخی طیشقە چیقیدی.

معلومات بیرگان ایدی. من ایسە، عثمانلی نڭ فقط صوڭ اونیش ییل ایچنە گى انقلاب و تکملانی و بر آز دخی استقبالی حقندە مختصرغنه اداره کلام اینمکچی بولام.

عاکفی پاشا، شناسی، کمال بکار عثمانلی ادبیاتنی ایران خرافه لریله عرب خرابه لری آراسندن قوتقاروب صافی، صمیمی لکن ترقی گە فوق العادە مستعد بر صبی حالندە اخلافگە امانت قیلغانلر ایدی.

بو صبی، ابوالضیانڭ تربیەسی آستنده اوسمکده ایکن «ثروت فنون» ژورنالی نشر ایتلورگە باشلادی. بو ژورنالنڭ نشری ایله «ادبیات» دورە تکملگە کیردی. عثمانلی ادبیاتنی «یگی ادبیات جدید» (۱) نامی آستندە احیا قیلغان بو ژورنال بولدی. «ثروت فنون»، نشر ایدلمگە باشلاغاچ، اوزینە کرک بولغان جمعیتی (قروژوفنی) درحال طابدی؛ بر کیچکنە «توفیق فکرت» امضاسی آطنە صاین سلیمس، بلیغ عادتا بدیع منظومەلری، واقفانە یازلغان ادبی مصاحبه لری ایله اول ژورنالنی تزیین ایتەرگە باشلادی؛ کوب اوزمادی، بدیعە فشان بر قلم، خالدضیا عثمانلی ادبیاتنە نثرده یانگی بر یول آچدی، مائی و شیاه حکایەسی، بیک کوب کیچکنە حکایەلری ایله تمیز ایتدی، بو جمعیت کە کون صاین بر رفیق التحاق قیلدی، جناب شهاب الدین، حسین سعاده، سیرت، محمد رؤف، سلیمان نسیب، فائق عالی، حسین جاھد، احمد حکمت کبک عثمانلی لرنڭ ایڭ

(۱) کمال بکلرنڭ اصلاح قیلغان ادبیاتلرینە «ادبیات جدید» تعبیر ایتیلگان ایدی؛ عثمانلی نڭ صوڭغی تکمل ادبیسنە، معارضلری (اول زمان «معلومات» ژورنالی و طرفدارلری) «یانگی ادبیات جدید» نامنی تزییف مقامنک بیرگانلر ایدی، لکن بو نام یانگی ادبیات جدید چیلر طرفندن قبول ایتلدی.

من قارتایدم، آنانگ خسته... بزایندی، و قتمز
یتدی، اولمی، مز...
بالا، شکایتلی کوزلری قاراب توشونه
ایدی: یابز، سزوفات بولسه گز نیچک یاشارمز؟...
طیشده طولقونلر، هجوم ایتکان براردو
صولتیلده، ساحلگه عصبی، عصبی برلمکده
ایدی.

آنا:

— اوغلم سن ایرته گه، اولرنی آلوب
ایشکه کیده کور، لکن صافلق باولر ایله
مانطارنی اونتوب قالدیرمه؛ کیراگی بولور.
کیمی گننگ یلکننی آچوب قوی، آنانگ آرنی بیرلی
اویناوندن برده خوفلانمه: کیدی بالا کیک در؛
اویناسون، سلکنسون. فقط بیک صاق بول
دیگیز خاتون شکللی در؛ آکا امنیت بولماز...
بو ائناده دیگیز، طیشده اوزون قچقرو
لر، طاوشلر ایله خیرچین بر خاتون گورولتو-
سی نشر ایته ایدی...
خسته آنا صورادی:

— ایرته گه بالا یالغوز بالیق غه کیده چک،
اویله می؟

آنا جواب ویردی:

— ای، اول یالغوز کیتک ایسته دی...
اول قایتمادن من اولسه م...؟
خسته خاتون بو صوگهی سوزلرله توشنورگه
باشلادی، قارت بالیقچی ایله بالاسی خسته ننگ
شینگان ایرنلریننگ تیره وینه قاراب سکوت ایتمک،
بر حس قبل الوقوع ایله باشلرنده اوچان قضانی
سکوت ایچنده بر برلرینه افهام قیلماقده ایدیلر.
طیشده شدتلی بوران آچولی، آچولی رعشه لر
ایله اوغولدا ی ایدی...

ایرته، طاک صزله باشلاغان، زواللی بالا
ایسکی بر کیمی ننگ ایچنده یپ لر ایله ماطاشمه،

زلزله لرله، صاعقه لرله، آلهی فلاکتلرله خراب
اولمسنی، هیجانلی، فوق العاده ثثیرلی برلسان
ایله تمنی ایته ایدی.
۱۱ ایبولگه قدر تورکلر، فقط بو شعری
اوقومقله، اوقویوب ده آغلامقله وقت کیچیردیلر،
دیه آلورمز.

II

عثمانلی ننگ صوگهی ادبیاتنی یعنی یاخی
ادبیات جدیده سنی بو قدر مافتاغاج، اوندن
بر نمونه کوسترمک دخی لازم کیله. لکن بو
خصوصده من کوب مشکلاتغه دوچار اولام.
اشبو ادبیات نمونه لرینی عینا درج ایدرسه ک،
تمامیله آکلاشیلیمه جغندن قورقام. بو سببن
اشبو ترجمه لرنی قارئلرگه عرض ایتمکنی
مناسب بولدم؛ لکن شونی دخی علاوه قیلان که
مذکور پارچهلر ایله ترجمه لر آراسنده گی
فرق، ایلیکتریق یاقتیلیغی ایله ایسکی زمان
قندیلننگ سونگان و شینگان نوری آراسنده غی
فرقغه مشابه در:

بالیقچیلر

توفیق فکرت بک ننگ بر منظومه سی اویوب
مدرسه حسینیه شا کردلرندن اخنق افندی
تانغتراف طرفندن تاتارچه غه تحویل نلندی.

قارت بالیقچی: بو کون کینه آچمز، بالالرم،
دیب ایته ایدی. لکن اویلایمن، ایرته گه
صولر بو قوترو لرنندن طوقتلرلر، بزده آشارغه
حاضرلی آلورمز. ایرته گه قدر، آچ بولسه قه،
نی چاره... قدر!

— صولر نی قدر طولقونلاسون، نی قدر
قوتروسون؛ من بالیق غه کیده چکمن، دییه اوغلی
جواب ویردی.

آناسی ایتدی:

— آلا ی بولسه سن طریش، سن چالیش؛

قهرینه، بو آچوینه ایسکی وخسته بر کیچکنه
کیمی نیچک توزسون، نیچک آگا مقابله ایتوب
مقصدینه ایرشسون؟...

دیگیز فوتروندن طوقتای، بیچاره آنا اویه
سوکیلی بالاسنی کورمگاچ روحنی تسلیم قیله؛
ساحده، اوچ کیچه تیلره، تیلره اوغلینی کوتکان
پدر طولقونلرنگ یارغه آتوب طاشلاغان بوزوق
کیمی آلدنده طورا. برانده بر یرنی اشارت
قیلوب کوله، یوزنده فارانغو، یغلاو شکایتلر
کورونه.

دیگیزنگ رحیمسز طوقونلری، ایسکی، خسته
کیمی ننگ قابورغهلرینی شراق شراق فاقمقده
ایدی: آه آچلی، آه امید!.. بیچاره بالاغه
دیگیزنگ دهشتلی طولقونلری آراسنده نی قدر
عذاب چیکدیره؛ آنا و آنالرینی قالدیروب
کیتەرگه مجبور قیله... بالا، بالا! ایدیه یور،
نصیبک شول قورقنچلی طولقونلر ایچنده، ایدیه
یور! سنک حیاتک شول شفقتسز دیگیزده در.
کیمی یوری، طولقونلرینی یاروب، یاروب
یوزه. دیگیز ایله طارتوشه. فقط، دیگیزنگ بو

سرخوش

برسیه - نشئه مست لا یعقل
کیدیور چارپه چارپه کندیسنی؛
دیگله مک، آکلامق دگل قابل
بر خیرلتیله ایگله یین سسنی.

تتره یور دست نکبتک حیات
بر ملوث پاچاوره حالنده؛
صافلی یوزلرچه مفترس هوسات
آلنک چین انفعالنده.

گولیه بیچاره ننگ سفالتنده؛
کیم بیایر، بلکه بر طبیعتدر
اوکا یتمش ییل اوکجه دن موروث.

کیم بیلر، بلکه - مضطرب. مایوس -
اونی محکوم ایدن شو ذلتنه
سنی مسعود ایدن محبتدر!

توفیق فکرت

ترجمه سی:

ایسرك

شول بیچاره ننگ سفالتینه کولمه؛ کیم بیلسون،
بلکه یتمش ییل اول شو عادت، شو ابتلا
اوکا میراث فالغاندر. یا که، اونی شول ذلت گه
اضطرابلی ویأسلی بر حالده محکوم قیلغان سبب
کیم بیلسون، سنی مسعود ایتکان عشق و محبتدر!
(ما بعدی وار)

ن. آغینیف.

بر فارانغو کیفی ایله عقلسز بر حالده
اوزینی بره بره کیته؛ غیرلیدی ایله چیققان
طاوشتنی آکلامق، طیکلامق قابل توگل.
ترکک، مصیبتلی قولنه بر طاشلانق چوپرهک
حالنده فالترای؛ ما کلا یینک موکلی، کدرلی
صیزغیارنده ییرتیجی، وحشی هزسارنگ ایزاری
صافلی طورا.

سياحت خاطرەلرى

ى . آچورا اوغلى نىڭ

(۴ نچى عددون مابعد)

قپو عادتتا بىر سوز كچىدر : فقراي طيشار يده برا . قوب يالگىز زىكىنلر كىرمەسنە مساعده ايدىر . اكثرىت ، قبا وقوقولى خلق ، بويالانچى ضيا ايچىندە يوزان ، قايناشان ھىجىنسلرىنە ، او آيدى . نىلخى دھا زىيادە پارلاق كوسترىك ايچون ، بىر نوع قارە زمين اوليور . . اوپارلاققلە كوز . لرى بوسبوتون كورلشمەين ، ھوايى طوتان زرىن شامپانيا قوقوسىلە ذھنى بوسبوتون اويوشمايان كىمەسە او قارە زەينى اونودە ميور ؛ اويلە كاپور كە اونھائىتسىز واسع قارە زمين ، بىر آز صىقىشسە ، در حال بو كوچوك ، پارلاق لكەپى سيليوپرە چك ! . . .

موسقواندن لەستانە .

مدىد بىر اىصلىقى متعاقب ، قطارىمىز موسقواننىڭ سمولنسىقى موقفىنى ترك ايتدى . بىر آرزومان اولر آراسىدىن ، صوگرە فابرىقە و كارخانەلر ياندىن يورودك . نھائىت اوچى بوجاغى كورنمەين كىنىش اوھە يە كىردك . شمدى آز فاصلەلرلە تلغراف دىركلرى ، دھا زىيادە آرالقلرلە بىچى قولبەلرى بىزى سلاملا .

موسقواننىڭ بو سفاھت محللارىنى يىشاتان ، بىسلەين ، بويودن اصناف ، تجار و فابرىقە چىلر وبا خصوص اونلرنىڭ سىفە و اخلاقسىز چوقق لرىدر .

يشايە بىلمك ايچون آياقلىرى آلتنە آتيلان بىرسىفلىپى ، موقعدىن دھا اشاغى يە اتمك ايلە اوغراشپىركن ، عجباً بو كىنلر كى ھىچ خاطرلرىنە كىرمى كە اورادە انسانىتنىڭ تىزلى ايچون بىراقە . چىقلىرى بىر قاچ يوز روبلە نىڭ رىبى ، خمسى ، شو آندە باباسنە ايش كورەرك قارطلاشمىش ، قوتدىن دوشمىش اولوم يتاغىندە ايكلەين بىراختيا . رىڭ تھووين اضطر اىچون ، ياخود باباسنىڭ عملە لرىدىن بىر عائلە رىئىسنىڭ خىستەلغىلە آچ قالان عائلەسنە بىر قاچ آيلىق اكەك تدار كىچون كفايت ايلردى ! . . .

ايشتە موسقواننىڭ كىچە انكلنچەلرى . . . صباھلىن كوردىكەز ، بىر بىرىنە قارشىمايان ، ياغله صوكبى آلتلى اوستلى طوران ايكى نوع خلق ، تىمىز كىنىمىش زىكىنلر ايلە قبا ، قوقولى فقرا آراسىندەگى درىن ، كنىش آچقلىق بورايە ، ارمىتار قېوسىنە قدر كاپور ؛ لىكن

اوزاقن الیق هواسی، مائی سماسی، یشیل چایر
وباغچه لریله وطن، سویملی، مونس، صیجاق
فرانسه... آه، اورایه یتیشه بیلسه لر!..
عائله اوچاغنه، چوچقلارینی، کنجلكلرینی
کیچردکلی اوکوی اوینه برکیره بیلسه لر!..
آنالریله، همشیره لریله برکوریشوب اوبوشه
بیلسه لر!.. صیرلایان یاره لری اییلشه چک،
غائب ایتدکلی قانلری اعاده اولنه جق،
کیتدکجه کندیلرینی ترک ایدن حیاتلری کیری
کله چک... فقط، آه! وطن، اوصیجاق،
مائی، سویملی وطن پک اوزاق... .

لکن بوکنجلا، حیا تلیزنگ هنوز بر ربغنی
بیله سورمه مش بوزواللیر، نیچون، نیچون
بورایه، مملکتلرندن بیگلرچه فرسخ اوزاق بو
صوغوق اولوم صحراسنه کامشاردی؟..
بیلیمورلر، «او» ایسته مشدی، ایشته اوقدر...
احق بشریت! حالا «او» ننگ، «اونلر» ک
کور آلتی اولمقدن قورتیلامیورسنگ... «او»،
شمدی، صیجاق کورکله صاریلمش، بیلدیرم
کبی قوشان روس قیزاغنه یاصلانیش، صوغوقدن
بیخبرپاریسه طوغری اوچپور؛ «اونلر»
محتشم سرایلرده، مکلف قوناقلرده، برشوق
وطرب، ذوق وجنبش ایلدیار... سز،
زواللی سز، بشریتنگ قسم اعظمی، بوضوغوق
قاروبوز صحرالرینی، صیجاق قانلریگزله
اریده رک سورکانیورسنگز!..

لیتوانیاده قاتارلر.

مینسک موففنده، بوفه بی طوتان خان کرملی
تاتاردن معلم حسین افندی ابوذری بی وردق.
«شمدی بوراده بیمک ییدی، کیتدی» چوابنی
آلدق. قطار آنجق یکریمی دقیقه طوردیغی ایچون
کیدوب کورشمک ممکن اولمادی.

یوب قالیوردی؛ ایکی اوچ ساعتده بردفعه
بیش - اون دقیقه لق موقفلره اوغرایوردق.
قطاریمز اوتوزبیش - فرق وه رست سرعتیله بول
آلیوردی. کیچدی کمز اراضی بوش وواسعدی؛
کویلر، ایشلنمش بیرلرپک چوق دگلدی؛
موثوق بر اثرنگ روایتینه کوره، بورالرده بر
مربع وه رستده اوتوز - فرق کشیدن زیاده
نفوس یوقدر. طاغ، تپه کورنمیوردی؛ سمولنسقی
جوارنده، دنیه پرک صاغ ساحلی یوکسکلکلی
وارسه ده، پک اهمیتسزدر؛ هر بیر دوز،
اووه؛ اووه ننگ بر قسمنده اورمانلر وار.

موسقوا - وارشاوا یولی تاریخچه حائز
اهمیتدر. روسیه بی استیلا ایدن ناپولیون
اردوسی بورادن ایلرولمشدر.

اون سکزنچی عصر صوگنده یوکسک بر
فکوله باشلایان محاربه لر، اون طقوزنجینگ
باشنده بیهوده قان دوکن لزومسز غوغالره تحول
ایتمشدی. بر آدمه طابنمقدن غیر ی غایه
خیالیسی اولمایان یوز بیگلرجه آدم سوریسی،
بو اوزون یولی، یورغونلقله، آزیقسزلقله،
خسته لق واولومله ایکی دفعه قطع ایتمشلردی!
هنوز یانندن کیچدی که زبهره زینا صوی، بو
صوغوق وچوق اولوملی سفرنگ اگ خونریز بر
فصلنه شاهددر. کوزم، برشی بلیرتمه یین
بویکنسق وجان صیقیجی اووه یه طالارکن،
دماغم، ۱۸۱۲ سفری حقنه اوقودیغم سطرلری،
سیر ایتدی کم لوجه لری کور بیوردی: صوغوق
قار، بوران... یاری چپلاق، بولدقلرینی
اوته لرینه بریلرینه دولایان اوچ مجروح
فرانسز عسکری... اورتده کیسی، باشندن،
قولندن آغیر یاره لی، ایکی آرقداشنگ
اموزینه طایانه رق کوچ بلا ایله یوریور.
اوکلرنده نهایتسز قار اووه سی... اوزاقن پک

وقتند بر قاچ دفته جامعه اوغرامدم؛ جامع قبالی،
جماعتدن اثر یوقدی!..

جامع جوارنده کوردیکلرمدن صورارق،
نهایت امام افندینک اوینی اوگرندم وکیتدم.
اوستی باشی تمیز، گوزل بر قیز قپوی آچدی.
روسواری دوشنمش بر سالونه کیردک. خانم
قیز، طبیعی قاچهپوردی... باباسنک - امام
افندینک - شمدی چپقه جغندن بحث ایدهرک،
حال و خاطریمی صوردی. چوق کیچیدی، امام
افندیده کوریندی؛ اورته بویلی، اپی یاشلی،
سیاهستره کیمش، باشی آچیق بر ذاتدی. قارت
بر روس جینوونیقنی آندریوردی...

کندیمی تقدیم ایتدم. صوگره لیتوانیا
مسلمانلری حقنده سوز آچدم. امام افندی بگا
قره بر لوحه ترسیم ایتدی: دیندن، ملتدن خبرسزلک،
او خصوصلرده تمام بر قیدسزلیق، کثرتله تنصر...
قاره البسه لی امام افندی، لوحه ننگ فارالغنه
جانلی بر شاهد ایدی. اوزون لوله چبوغنی بر
دقیقه آغزندن دوشورمه یین بو ذات، اصل
دیلندن، تاتارچه دن بر کلمه بیلمیوردی؛ علم
و فضلنی اظهار ایچون اوقودیغی بر قاچ آیتده،
سظرنندن فضله یا گاشلری واردی؛ اوده،
عادتده، لباسده مطلق بر روسلق حکمراندی...
«جامعه کیدوب، نماز زماننده کایدلی

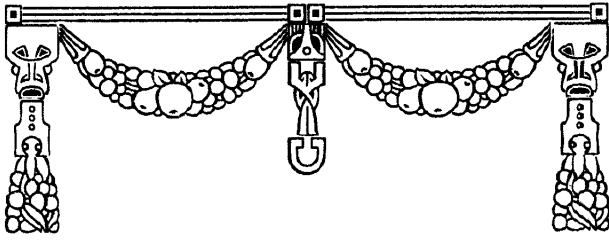
قاپویه راست کلدیکمی سویلدم: «کیدسه کلزکه
آچالم.» دیدی. جمعه نمازلرنده آچیلرمش،
اوگاده شکر! ها، جنازه نمازلریده قیلنور
ایمش... بوراده مکتب و مدرسه کبی شیلرک
اسمی بیله یوقدر. امام اسمنی طاشیان آدلر
یکدیگرندن، یاخود لیتوانیایه آتیلان باشقه طرفلی
بر مسامندن اوته بری اوگره نیر، صوگره، بورا
خلقنی اوگی چوقق کبی نظارتسز برافان قریم
مفتیلکنندن عادتاً امتحانسز شهادتنامه آیلرلرمش!.

حسین افندی، مینسده لیتوانیا تاتارلرینه
معلمک ایدن قزان طرفلی برکنجدر. آرقداشلرک
آوروپا کورمک عجله سی مانع اولماسه ایدی،
مینسوق ده برقاچ کون قالمق، لیتوانیایه ساکن
بو دینداش و جنسداشلریمزله بر آز طانیشمق
ایستردم. بومسلمانار، بزم ایچون، احوالی اک
زیاده بیلنمک لازم کلن قرداشلریمزدر.

دها پک کنج، هنوز اعدادیه شاگردی
ایکن، لیتوانیا مساماناری حقنده ایلک معلوماتی
آلمشدم. انسان صباوتدن قورتلوق اوزره
ایکن، حیانتک چیرکین حقائقندن زیاده محبتی،
اونامتناهی و آلهی ذوقی، ذوق خیالی پی حسه
باشلار. بن ده اویله بر چاغده ایدم. دین
وملت غایه خیالیلرینی یگی اوگرنمش، کنجککک
بوتون شوق و هیجانیه، دینمه، ملتیه منسوب
اولانلره پرستشکار، فداکار بر محبت طویمه یه
باشلامشدم.

لیتوانیادان بگا بحث ایدن دوستم ده اورالرده
کیزمشدی و سرکدشتنی تأثیرلی بر صورتده
آکلاته بیلمک استعدادینه مالکدی. حکایه سنک
خاطریمه قالان قسمنی - سزه، بگا اولان تأثیرینی
حاصل ایه میه چکسه ده - یازمقدن کندیمی آلامیورم:
«هنوز یکریمی بیش یاشلرده ایدم،
اولنمه مشدم: رفیقه آرییوردم... عائله مک
ثروتی، بو مقصدله خیلی اوزون سیاحتلر ایتمه مه
مساعدا ایدی. اسلام اهالیسی اولان بر چوق
شهرلری دولاشدم. رفیقه مک اولد قچه اوقومشلی،
زمانه یه موافق تربیه کورمشلردن اولباسنی
ارزو ایدیوردم. نهایت لیتوانیایه ده کیتدم،
ویلنا شهرنده توقف ایلدم.

بیلر سگزرکه مسلمانلرله طانیشمق ایچون
ایلک مراجعتگاه جامع وامامدر. جامعی بولدم
اما، امامه تصادف خیلی کوچ اولدی: نماز

ترکستان ولایتی

VI

تاشکند موزه خانەسی.

تاشکند موزه خانەسی، ترکستان گنیرال غوبیرناطوری و پروفیسکی اجتهادی ایله، خصوصی آدملر طرفندن اوله رق ۱۸۰۸ نچی ییل ۱۱ نچی دکابردە آچلمشدر. اعضاسینک آزلغی و اعانه نك یوقلغی سببندن مالیه جهتی تارلقده در. مع مافیە موزه خانە لرنك قیدمتنی تقدیر ایتماش خلقلر آراسنده تأسیس ایدلن بو موزه خانەده خیلی اهمیتلی شیلر اولوب، بونلر ایسه هدیه طریق ایله نیغوله شدر.

اکثری اسلام خانلرینه و اسلام اثرلرینه عائد اولدیغندن موزه خانەده اولان شیلرنك بعضیلرینی بو یرده ذکر ایتمک لازم کورلور. اهمیتلی اولانلر بونلردر:

(۱) پیتر بورغ شهرنک ایمپراطورغه منسوب کتبخانەده صاقلانمقده و گویا حضرت عثماندن قالمش قرآن شریفدن آلنمش رسم. بو کلام شریف مدینه دن استانبوله و آندن ده XV نچی عصرلرده «س،رقند» شهرینه خواجه احرار (۱) قولینه توشدیکی حقنده مبالغه لی و انابتسز حکایتلر هم وار. نچوک اولسه ده اولور، آثار

(۱) خواجه احرار قبری و هم دیوان بکی مسجدی «سرقند»

شهرندن ۴ - ۵ چاقیرم یراقلغندک در بو مسجد، سرقند نك قدیمگی بنالرندن اولوب، دورت یوز سنلر مقدم ایشلاندیکی روایت ایدلنور. خواجه احرار قبری اوشبو مسجددن بر نچه قدلر یراق اولوب مرمر تاشی ایله احاطه ایدلمش. اوستنک هم مولی و تاریخ و فاتی یازلمشدر.

«بر چوق سبیلر، باخصوص فقر و لزوم ازدواج، ایتوانیالی فردا شلر یوزدن بر خیلینک جهیت اسلامیه دن آیر یاماسنی انتاج ایلر مش...»
«... گوزل امام قیزی، نازک و ظریف بزه چای ایچردی. اوندنده اسلام و تاتارلق حقنده بعض شیلر صوردم، زواللی، بونلردن تماماً بیخبر؛ بنم کبی اوستی باشی دوزکون، روسچه قونیشه بیلیر، اولدقچه زنکین بر ایدیل تاتارینک بولنه بیلدیکنه بیله متحیر و مبهوت! اونك کوچوک و محدود دماغی، لسانی تاتارچه اولان بر آدمک مطلق بر بدوی، نهایتاً النهایه یوک عربه چیسسی، اسکچی و یا حمال دن باشقه بر شی اوله بیله چکنی استیجاب ایده میور!...»

«... بر قاچ کون سوکره رمضان شریف کیردی. بن آرتیق بو مسلمانلرله اولان معارفه می بر خیلی ایلر ولتمشدم. کونلرده بر کون جنازه اولدی. بنی ده چاقردیلر. امام افندی، ینه سیاه ستره لی، باشنه بر نوع سیلندر شابقه کیوب اونك اوستنه بیاض بر تول صارمش اولدیغی حالده (بو صارق یرینه قائمیدی.) مقام امامته کچدی. اذکار صلاتدن غیری هر شی روسچه ایدی، نیت دعا، فلان!.. نمازدن سوکره مزارغه کیتدک. بعد التدفین، اولمش کنجک آناسی همیزی بر نوع بوره کله اکرام ایتدی. رمضان اولماسنه رغما - بن ذاتا مسافردم، - بوتون جماعت - امام افندی دن ماعدا، اوصائم اولدیغنی ادعا ایلدی... - ابوره کلری مزارلق اوستنده بر گوزل بیدک!

(آخری وار)

بزم طرفمزدہ بیلگو ایچون یرلر اوستنه سالنمش تمغالر اوشبو حرفلرگه اوشاولیدر. «آرخون» بر صو اسمی اولوب مانغولیه ده «کاخته» و «مایماچین» غه قویادر. مذکور صو اسمی ایله بویاز ولرغده «Орханскій» دیه لر. آرخون (او- یغور) یازولری اولان قبر تاشلری «اولیا آتا» اطرافنده هم کوب ایدیکی روایت ایدلنور. بوندن آکلانادرکه ترکار، چینگیز وهلا کولردن مقدم هم ترکستانده اولمشلردر.

(۵) اولیا آتا اویازندن تابلمش تاشلردن فوتوغرافی ایله آلمش آرخون (اویغور) یازولری.

(۶) نسطوریان یازولردن آیروچه حرفلر. نسطوریلر خرستیانلردن آیرلوب ۴۲۸ تاریخده استانبول بطریق نسطور طرفندن تشکیل ایدادیکنه روم پادشاهلری طرفندن سورامش لر ایدی. بونلر ایسه ایران مملکتینه کچوب کوب خلق ایارتدی لر و آندن آسیا و چین مملکتلرینه قدر تارالیدلر. شول سببلی نسطوریان یازو- لری اورتا آسیاده کوب تابلور.

(۷) پاریز شهرنده باصلمش بر اثرندن کوچرلوب توشلرمش، آفساق تیمر تختنک اوطور- مقده اولان رسمی.

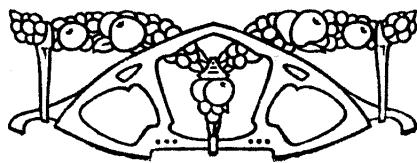
(۸) آفساق تیمر قبری اوستندن کوچرلوب آلمش «قدح النور» دعاسی.

احمد جان بیگتوروف.

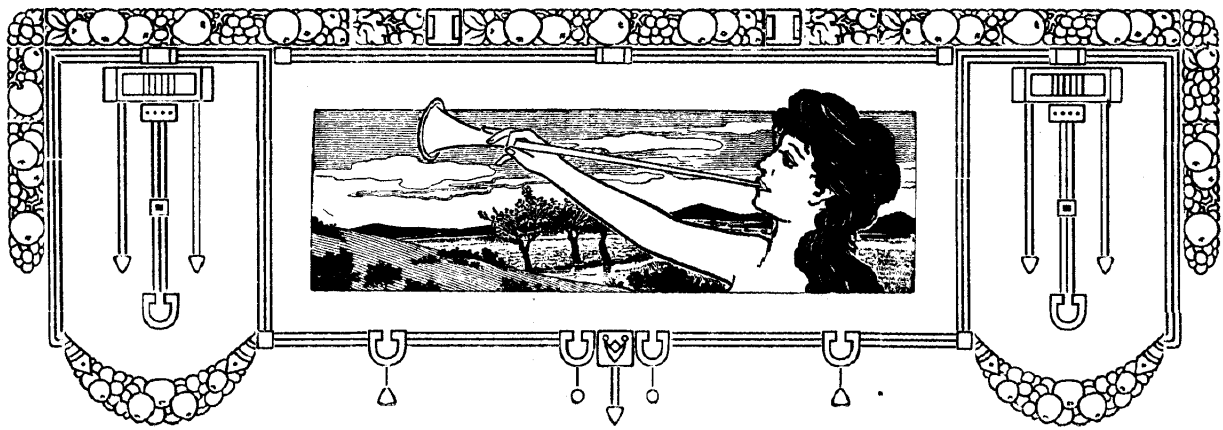
عتیقهدن اولان اوشبو کلام شریف نسخه سی نادر محمد دیوان بکی تاشکندی بنا ایتمش مسجده وقف اوله رق طور مشدر. ۱۸۶۹ تاریخنده سابق زرفشان آفروغی ناچالندگی گنیرال آبراموف، خواجه (مجاور) لرگه یوز صوم و یروب صانوب آلمش و ترکستان گنیرال غوبیرناطوری فون- فافومان اوزرینه بیارمش. بو صوگفیسسی ایسه معارف وزیرینه بیارمکه پیتربورغده اولان مذکور کتبخانه گه قویلمشدر.

(۲) مذکور کلام شریفده اولان رسملر ایله یازلمش کوفه یازولرنک آیروچه حرفلری. (۳) حضرت حسین یازمش دیه روایت ایدلگان کوچک قطعده برقرآن شریف نسخه سندن فوتوغرافی ایله آلمش نسخه.

(۴) آرخون (اویغور) ترکارینک یازولرینک (Таблица съ орханскими письменами) آیروچه حرفلری. اوشبو یازولر قبر تاشلردن آلتوب دنیا پروفیسوری تومسون و آقادیما پروفیسوری رادلوف طرفندن ترجمه اولنمشلردر. بریسی کول تیکانه ک خان و ایکنچیسی ده موغیلان یا که ماغیلان خانلرینک ایتمش. مذکور تاشلرده ترکارینک اصول معیشتلری، دینلری و سیاسی حاللری ده یازلمش ایتمش. اوشبو خانلر، بزم بو عصرمزدن ۷۷۲ سنه لر مقدم اولمشلردر. بن بو حرفلرنی کوچروب آلدیم.

نيقولاي واسيليويچ

غوغل

(۱۸۰۹ - ۱۹۰۹)

واھمیتسز بر کیشی نڭ اھمیتسز جھتلیرینی بو قدر صورتک قوتلی تعریف ایتە بلو، عادتک دقت ایتلمی اوتە طورغان واق نرسەلرینی ھر کیم نڭ کوز آلدینە کیلورلک ایدوب میدانغە قویا آلو استعدادینی کورمدیگنی سویلی ایدی.

مونە، گویا، باشقە محرراردە بولونماينچە یالکز مینم اوزیمەگنە مخصوص بولغان مینم اڭ باشلیچە صفتم اوشبودر.

پوشکین غوغلنی بیک عالی صانی، آنڭ اثرلرینی تیرەن آڭلی ایدی. پوشکین غوغلنی بیوک رسام دیب بلە و آنی، اوزی آرفلی قویاشنڭ ضیاسنی اوتکاروب واق حشراتلرنی متحرک کورساتە طورغان صافی پیالاغە اوخشاتا، حیاتنڭ اڭ حقیر جھتلرندەن آلتغان رسملرنی خلقت نڭ اینجولری درجەسنە مندروب کورساتە آلو ایچون قلبنڭ بیک تیرەن نقطەلرغە مالک بولووی کیرک، دیب ایتە ایدی.

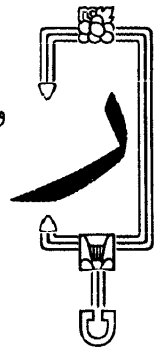
غوغل غایت متأثر طبیعتلی و حساس قلبلی اولدیغندەن، اشیانڭ حسنی بیک تیز سیزە و حیاتنڭ فنا جھتلری آنڭ قلبنە بیک تیز غایبان حاصل ایتدرە ایدی.

وسیه نڭ مشهور محررلرندەن نيقولاي واسيليويچ غوغل نڭ طوغدیغنە اوشبو مارت نڭ ۲۰ سندنە یوز ییل طولدی. بو کوننی روسلر زور حرمت ایلە قارشو آلوب، بیوک محررنی ایسکە توشوردیلر.

روسیەدە روس ادبیاتنە آز بولسەدە انتسابی بولغان کشیلردن غوغل نڭ هیچ بولماسە بعض بر اثرلرینی اوقومغان کیشی سیرەک بولور. مکتب شاگردلرینە بونڭ ھمە اثرلری معلومدر.

غوغل کیم؟ فی یازا؟ فی سویلی ایدی؟

بونى آنڭ اوزندەن اوگرە نیک: « اولگان جانلر » اسملی اثری حقدە اوزینڭ دوستلری ایاه یازیشقان خطلرینڭ برسندە غوغل اوزینی بویلە تعریف ایتەدر: « مینم حقدە کوب نرسەلر سویلادیلر، مینم بعض بر جھتلریمنی تیکشردیلردە، لکن مینم حقیقی ماھیتمنی تعیین ایتە آلمادیلر. آنی یالکز پوشکین آڭلی ایدی. اول میکا ھر وقت، هیچ بر محرردە حیاتنڭ بوش و اھمیتسز جھتلرینی بو قدر اوستالق ایلە تصویر

حقنדה بعض بر شيلر ، ياكه ديوانه لرگه نظام يازلمغان» اسمنك بر نرسه يازوب نيژين خلقندن كولگان ايدى. سوگره اول كوب نرسه لر يازدى. غرغل نك يازغان نرسه لر قزىق هم لندتليدر . پوشكين ايله بونلر ايكيسى روس ادبياتى نك مؤسسارندن سانالالر . غوغل نك يازغان نرسه لر عموميته مضحك و هجوى اولوب شونلر اچنده اخلاق درسى اوگره تهر .

غوغل حياتنك قاراگغو ومنفى ياكلرن كوره ، غوغل كوز ياشلرى آرقلى كولدره طورغان بر محرردر .

روس ادبياتنه غرغل نك تاثيرى غايت زور اولوب ، بوندى اعتباراً روس ادبياتى مثبت و حقيقى بر مسلك كه توجه ايتدى . غرغل ادبيات ايله حياتنى يقينلاشدر و چيلردن سانالمقده در .

غوغل نك اثرلرى روسچه ده واق واق رساله لر شكلكه هم بارسى برلكك اوله رق ده غايت اوچوز بها ايله ساتلمقده در . خصوصا اوشبو يوز يللق بايرامى مناسبتيله بونك اثرلرى فوق العاده كوب باصدر يلوب كوب يرارده مكتب شا كردلرينه بوشلاى طاراندلى هم اولگيدنده اوچوز حق ايله ساتلمغه باشلادى . روسچه بلگان كشيپارگه بو بيوك روس محررينك اثرلرى ايله طائيشورغه توصيه ايتمه مز . بونك اثرلردن بعضيلرى (مثلا : «ريژيزور» ، «ژينيتبه» هم «بورونغى آلپاوتلر») ناتارچه غه ده ترجمه ايدلمشدر .

فكر و قلم ايله ملتنه وانسانيت كه خدمت ايدوب منگولك يخشى اسم قالد رغان اديب و آنك قدرينى بلوب حرمت ايتكان ملت - بختياردرلر .

ف . ك .

نيقولاي واسيمايويچ غوغل ۱۸۰۹ نچى سنه ۱۹ نچى مارتده بولتاوا غوبيرناسنك ، ميرغورود اوبازنده ، «صاروچنتس» اسملى يرده طوغمش در . آتاسى آلپاوت ايدى . كيله چكك روسيه نك مشهور محرر و رساملردن اوله چق اولان بو بالا اوزينك صبى لق وقتنى اوزلرينك واسيليروقه اولنده اوتكاردى . غوغل فاميلياسينك بونده تبه ناك كنه ايسكى يورتلرى و آنك تيره سنده ، كولگه لى آغاچارى بولغان باغچه لرى بار ايدى . غوغل نك آتاسى واسيلى آفاناسيويچ حياتنك كوب چه تارن كورگان ، تجربه صاحبي و پك طايقر سوزلى بر كشى اولوب كرك بو و كرك نيقولاي نك آناسى ماري اياوانوونا غايت آچىق كوكللى و مسافر پرور آدملر ايدى .

غوغل باشده اوقورغه يازارغه اوزلرينك ايلارنده ، بر سيميناريا معلمندن اوگره ندى . سوگره ۱۸۲۱ نچى يلك «نيژين» ده شول وقتلرده آچلغان علوم عاليه گيمناز ياسنه كردى . بو گيمناز يانك پروگرامى پك كيك اولوب ، عمومى اولان فنى درسلردن باشقه علم حقوق ، علوم حربه ، تيخنولوگيا ولاتين ، فرانسز ، نهمسه ، يونان تيللرى كى لسان درسليده اوقوتلمقده ايدى .

غوغل مكتبه اوقوغان وقتدوق بعض بر نرسه لر يازارغه باشلاب اوزينه دقتنى جلب ايتدى . گيمناز ياده «يولدز» اسملى بر شا كرد لر ژورنالى چغاريله ايدى . غوغل شونك محررك ايدوب بايتاق نرسه لر يازدى . توبان صنفده وقتنده «ايكى بالق» اسمنك بر مناجات يازوب اولگان انيسى ايله اوزن تصوير ايتكان و «نيژين

تربیت و تعلیم

بالالرنی تربیہ و تعلیم

دنیاہ اے بیوک واے چیتن اشلرنک بری ده یاش بالالرنی تربیہ ایتیک وانلره درس اوقوتیق اولسه کرک . یاش بالالر ، اے قیمتی خزینلر واے عزیز جهرلر در . لکن کوب وقت اوشبو خزینہ وجره لر ، بوزولوب منفعتسز بر نرسه اولوب قالورلر . بونک ده اے کوچلی سببی ابتدائی مکتبلر ده اولندقلری وقت اصول تربیہ (پیداغوغی) گه خلاف روشده تربیہ اید- لمکلری اولور . اوشبونک ایچون مکتبلر تأسیس ایتیک والوغ مدرسار تابه قدن مقدم نظاملی واصل تربیہ گه موافق صورتده ابتدائی مکتبلر تأسیس ایتیک ، مقتدر معلملر تابقی لازمدر . دنیاہ هرشی اولور وهرشیننی تابقی ممکن ، فقط ابتدائی مکتبلر گه بحق مقتدر اولان معلم تابقی اے مشکل بر اش ایدیکی معلومدر . خصوصاً بزم کبی دارالمعلمین ودار-المعلمات کبی تربیہ خانه لردن معروم بر ملت ایچون دخی زیاده آغیر اوله چقدر .

تربیہ و تعلیمه برنچی شرط بالالرنک محبت لرینی علمدن صوتمازلق روش ایله اوقوتمقدر . اوشبو سبیدن بالالرنک باشلرینی اولور اولماز شیلر ایله طولدرمای ، کامل درجه ده اعتیاط ایله ، اے فائده لی وبالالر ایچون سویملی شیلرنی گنه صایلاب آلوب اوقوتورغه تیوشلی . سویمکسزین اوقومش شیلرندن بالا لر ایچون هیچ بر فائده امیدلی دگلدر . بلکه بالعکس بوشی ، هنوز صبی ایکن وقتلرندن بالالرنک

علم و معرفت دشمنی اوله قارینه باعث اولور . بالالر اوقوتوچی معلملرنک شاد کوکللی آچتیق یوزلی اولمقی و مهر بابلو اولوب کوب شیلرنی لطیفه و اوین روشنده آکلتمقی لازمدر . ارشنداق ، اوقومنده اولان درس کتابلری ده کوکل خاطر آچارلق ، روشده یازلمش اولورغه تیوشلی . بالا ، هر اوقودیغنی آکلاسون ، آرا تیره شول آکلادیغی نرسه لر سبیدن کوارگه ده مجبور اولسون ! زیرا بویله اولدیغی درسارینی بالالر رغبت ایله اوقورلر . همده اوقودقلرینی گوزل ضبط ایلرلر . اوشبو سبیدن کوکلرنده حسن اویغانور و معرفت اورلقی ساچاور .

تربیہ نظامینه کوره درس کتابلری نصه و حکایتلر روشنده یازلورغه والرغار ایچون درس کتابلری ده سرلر و فلسفه لر بیان ایدلنور گه تیوشلی . زیرا یاش بالالر ، قصه و حکایتلردن ، الوغرده فلسفه و سرلردن لذت آلورلر .

بالارغه عالیجنابلق ، فداکارلق ، مرحمت ، حب حقیقت ، شجاعت ، عفت واستقامت ، سعی و همت ، صبر و تانت اوگرتیک یوقار وده دید- کمزجه کوکلرینی راعئلندر چک و سویملی روش ایله اوقوتلدیغی وقت غنه ممکن اولور . آمریکا و آوروپاده بالالر اوقور ایچون دیه یازلمش کتابلر شول درجه ده فزقلی روشلر ایله یازلمش لردر که بالالر دگل حتی الوغلر قزغوب اوقومقده اولدقلرینی مطبوعات خبر ویرمکده در .

خصوص اخلاق درسلی ایچون اولان اثرلر « کایله و دمنه » همده ابن عرب شاه تألیفی اولان « فاکه الخلقاء » کبی کتابلردن آلنوب ترتیب ایدلنور ایسه هم اوقور ایچون رغبتلی همده استفاده لی اولور ایدی . لکن ترجمه لرنک گوزل چیمه سی و عبارتلرنک تعقیدلردن سلامت اولمه سی شرطدر .

منع ایدلدی» دیپورلر. فقط مصرده اولان «العروة الوثقی» اسمنده جمعیت خیریة اسلامیه نڭ هر وقت «یا نصیب!» اعلانی جریه لرده کورلور. «یا نصیب!» ایسه بزده اولان «آلتاری» نڭ عینیدر. اکثر اعضاسی مصرنڭ بیوک عالمرندن عبارت اولان بوجمعیته بویله حاللر اولمقنڭ سببنی هنوز بیله آلمادق.

«پچاق» قریه سندن:

عبد الرحمن افندی طرفندن «فلسفه دن بر قطعه» اسمنده بر رساله ترجمه ایدلنوب مذکور رساله ده آور وپاده مقبول اولان «مونیزم» دن بحث ایدلمشدی. مذکور مذهب بزم یاشلرمز آراسنده هم شایع اولوب واردیغندن اوشبو یولدن صاقلامق حقنڭ عالمرنڭ اجتهادلری لازم ایدیکمی هم بیان اولنمشدر. واقعا مافوق الطبیعة ایله اعتقاد، دینلرنڭ رکنلرندن اولدیغی جتهله عقلی و فلسفی جوابلر ایله یاشلرنی بو ورطه دن قورتاررغه طرشمق عالمرنڭ وظیفه لریدر. ذاتاعلم کلامنڭ میدانغه چیغوی ده خلاف حقیقت مذهب لرنڭ انتشارینه مانع اولمق ایچوندر. طبیعی، مذهب لر اوزگروی ایله علم کلام اسلوبی ده اوزگور. وجودی اولمغان مذهب لر ایله اوغرا شوب ده باشمزه کلنلردن بی خبر طور مقلعمز ترتیب سزلگه زدن باشقه دگلدر. ایمدی بو حقه بزم بر ایکی دیه چکه زوار. مونیلرنڭ مافوق الطبیعة نی انکارلرینه دلیل لری نه شیدر؟ «عقل موزه موافق دگل!» دیمک دلیل اولماز. عقل ایرشمش شی عالمده غایت محدود اولسه کرك. اسلام فیلسوفی ابو العلاء المعری نڭ: «وعالمنا المنتهی کالصبی قیل له فی ابتداء تهج» کلام حکیمان نه سینی هر بر منصف تصدیق ایلر. اوشبو علوم و معارف زماننده اڭ عالم اولمق ایله شهرت

مراسله و مخابره

«قوچقار» پریسکه سندن:

مکتبلر فائده سی وبالالرمزنی اوقوتوزغه یاردم اولسون ایچون آلتاری (лоторья) اوینامق پک فائده لی اولور ایدی. بویله شی اسلام عالمنده اولدیغی وارمی؟ همده شریعت نظرنڭ درستمی دگلمی؟ اگرده درست اولسه بونڭ مشقتلرینی اوستلرینه آلورغه وعه ویروچی آدم لرمز وار. شول سببندن «شورا» ده جواب یازلنووی مطلوبدر. محمد عارف الصدیقی.

«شورا»: - آلتاری، مائده سوره سی (۹۲ نچی آیت) ایله منع ایدلمش «میسر» نڭ کندیسی اولسه کرك. میسر سببی ایله تحصیل ایدلن شیلرنی عربلر کندیلرینه طوتماز لر بلکه فقراغه هدیه ایدر لر ایدی ومع ذلك قرآن شریف بو عملدن منع ایتدی. بونڭ بر حکمتی ده انسانلر، مال او طمق قصدی ایله دگل بلکه بالذات محبت ایله فقرا ایچون (یاردم ایلمک تیوشلیلیگی اولسه کرك. اول تقدیرده مسلمانلر مکتبلرگه، او طمق قصدی ایله دگل بلکه اصل علمنی محبت طوتدقلرندن وسویدیکاری ایچون یاردم قیلمق) لازم ایدیکمی آڭلاشلور. بعضیلر: «میسر، آدم نڭ تربیه سینی بوزادر، یالقا ولقغه واشسز لک گه عادت ایتدره در، شو یله که آنڭ برابرینه کلمش فائده، ضررینڭ اوندن برینه ده مقابل اولماز، شول جهندن حتی بر نظرده فائده سی امیدلی اولان میسرلرده قطعی صورتک

عقل ابرشما دیکى شیلر صانسزدر. بر عسرده حقیقت صورتیله قبول ایدلمش شیلردن کوبلری ایکنچی عسرده خیال سانالادر. خلقت عالم وهیئت عالم حقنده نه قدر فکرلر میدانه چیقدی. بو کونگی فکرلرنک صحتنه کیملر کفیل اوله چقدر؟ انساننک علمی بو قدر ناقص اولدیغی حالده ما فوق الطبیعة اولان خالق و صانعی انکاره نه یوز ایله فالفشور؟ ارباب معارفدن بو کبی دلیلر دعوالر ایشدلیکی وقت تولستوینک محرر وادیبلر حقنده اولان سوزلرینی تصدیق قیلورغه مجبور اولمقده مز.

خطیب محمد حنفی محمد جان مظفری.

چیقارمش ذاتلرده «اڭ جاهل» سوزینه مصداق اولمقدن امین دگللردر. اسکی فیلسوفلر: «کلمالم تدرک بقائم البرهان فدره فی بقعة الامکان» دیه سویلاب کتمشلردر. متشرعلرنک دلیل گه مبنی اعتقادلری، مونیلرنک جزافا ایلیمش اعتقادلرندن خیرلی اولسه کرك. معری: «ان صح قولکما فلیست بخاسر - لوصح قولى فالخسار علیکما» دیبور. روحنک حقیقتی ایسه بو زمانه قدر حل ایدلماشدر. عقل ایله چل ایدلماش بر مسئله حقنده نظر شرع گه انکار ایتیمک انصافسزلقدردر. اوزمزی گوزل بیلما دیکمز حالده ما فوق الطبیعة اولان خالقنک عدمی نه ایله بیلنور؟ عالمده

تقریر

«شیبانی نامه»

فهرستلر و معلوماتلر الحاق ایدرلر. اثرلر، تقیش ایدلدیکنده و عمللر میزانه تارتلدیغنده مستشرقلر طرفندن طبع ایتدلمش اسلام آثاری ذکر ایتدیکمز اوچونچی قسمدن ایدیکی اوز اوزندن معلوم اولور.

بو برده ذکر ایتدیکمز «شیبانی نامه»، آلتون اوردا و دشت قپچاق حکومتی تأسیس ایدن جوجی خاننک بشنچی اوغلی شیبان خان نسلندن اولوبده اورتا آسیاده حکومت سورمش ابوالفتح محمد (۱) اسمینه و آنک محاربه لرندن

(۱) ابوالفتح محمد، بن شاه بداغ بن ابی الخیر بن دولت شیخ بن ابراهیم بن فولاد بن منگوتیمیر بن جوجی بوقا بن بهادرخان بن شیبان (شوبان) خان بن جوجی خان بن چنگیزخان، شاعر بر ذات اولوب شعرلرنده «شاه بخت» دیه تخلص قیلور ایدی. یراق باباسی اولان شیبان خانه نسبتله «شیبانی» معروف اولدی و ۹۱۶ تاریخده شاه اسماعیل صفوی طرفندن قتل ایدلدی.

نشریات و کتاب باصدمق ایله شغللنور. چیلر بر قاج صنفرغه آیرلورلر. بعضیلرینک بویله عمللردن مقصدلری صرف مادی اولوب، یالکیز تجارت و کسب نقطه سندن حرکت ایلرلر. بو نوع کتابچیلرنک آرشینلی مال سودالردن، زراعت و صناعت هنرلردن فرقلری یوقدر. بعضیلری مادی فائده ایله برلکله خلقلره منفعتلی صورتده طبع ایتدیمک کبی معنوی فائدهلرنی هم بر آز رعایت ایدرلر. بعضیلری واردرکه کتاب باصدمقندن مقصدلری صرف علم و ادب که خدمت ایتیمک اولور. اوشبو جهتدن کتاب باصدمق طوغر و سنک تحمل ایدلهیه چک درجه ده زحمتلر یوکولارلر، غیرت و اجتهادلر صرف ایلرلر، مطالعه ایدوچیلره رهبرک ایده چک

اولماز . حقى پوچتەدن باشقە ۲ صوہدر .
آدرس :

С.-Петербургъ, Большая Разночинная, д. 6.
А. Н. САМОЙЛОВИЧУ.

« تاريخ اسلام »

بو كونده استانبولده بيوك عالميرنك بىرى
اولان محمود اسعد افندى اثرى اولان بو كتاب
قران شهرنده يگى آچلمش « ملت » مطبعه سنده
۱۹۰ بيت اوزرنده طبع ايدلمشدر . تىلى
ينكل ، افاده سى كامل و باصمه سى ده درست ،
حرفى گوزل ، اشى نفيس و مرغوبدر . نسخه سى
۶۰ تين گه سانلور .

« عصر سعادت »

قران شهرنده داملا عالمجان حضرت
اصحابندن شهر شرف افندى طرفندن ترتيب
ايدلن بورساله ، افندمز حضرتلرينك احوالى
و اسلامنك ظهورى حقنده در . معتبر اثرلردن
انتخاب ايدلوب يالگىز سندلى سوزلرگنه يازلدى .
غى ايچون رساله ، اشانچلى اثرلردن سانالورغه
لايقدر . « عصر سعادت » ۶۴ بيتده قران شهرنك
« اورنهك » مطبعه سنده باصلمش وشونده
سانلور . حقى پوچتەدن باشقە ۱۵ تيندر .

« اديب ثانى »

سابق « خورشيد » غرتەسى ناشر و محررى
اولان محترم منورقارى عبدالرشيد خان طرفندن
ابتدائى صنفلرده اوقولور ايچون ترتيب ايدلوبده
« تاشكند » شهرنده تاش باصمه ايله طبع ايدلمش
رسولى بز رساله در . بالالر آكلاب اوقورلق
روشده آچيق و فائده لى شيلر يازلمشدر .
حقى ۱۵ تين .

بر تدرينى هم تعريف ايدوب محمد صالح
اسمنده بر ذات طرفندن ترتيب ايدلمش منظوم
بر اثردر . مؤلفى عصرنده قاسم اسـملى كيمسه
طرفندن ۹۱۶ تاريخنده يارلوب ده بو كونده
« ويانا » شهرنده كتبخانه ده صافلانمقده اولان
نسخه دن آلنوب معروف مستشرقلردن و پيتر-
بورغ دار الفنونى پرافيسورلردن سامويلوويچ
جنابلرى تصحيحى ايله طبع ايدلمشدر .

۲۲۵ بيتده گوزل كاغذده و نفيس صورته
باصلمش بو اثر آخرينه ، مذكور پرافيسور
جنابلرى طرفندن ، اوچ تورلى فهرست و كتابنك
مؤلفى حقنده خيالى معلومات الحاق ايدلمشدر .
شايان تعجبدر كه اسلام بيشوگى و اسلام
علماسينك مجعلى اولان تركستان و اورتا آسيا
عالميرينه مخصوص اوله رق بر معجم كتابى
ترتيب ايدلمامشدر . عصرمزنك مشهور اديب
لرندن اولان سامى بك « قاموس الاعلام » نده
ماناخ و ماناشقه لره قدر تفصيل ايله يازديغى
حالده شيبان خان حقنده بر ايكى سطر ايله
اكتفا ايتمش و محمد صالح طوغروسنده اصلا
بحث ايتمامشدر . اوشبو جەتدن سامويلوويچ
جنابلرينك اجتهادلرى شايان تقديردر .

« شيبانى نامه » شعر و چغتاي شيوه سى
اولديغى جهتندن گنه دگل بلكه تاريخ جهتندنده
اهميتلى بر اثردر . بر نسخه سيني يادكار
ايتديكى ايچون پرافيسور جنابلرينه
منتدارمز .

روسيه ده اولان عموم اسلام كتبخانه لرى
و تاريخ عاشقلىرى و خصوص تركستان اسلامارى
اوشبو اثردن برر نسخه سيني تحصيل ايدرگه
تيوشلى . كتاب باصدر وچيلر و كتاب سودا گىرلىرى
هم اسلام كتابلرينى باصدرمق حقنده رهبر
ايتنك ايچون كوز اوكلرنده طوتسه لر ضرر

اېمپىرىي

سوزلىرى دە آزايشته باشلادى. حتى قونفرانس ياصاب، آرەارندن برسى بوزغان عهد نامەنى قارارغەدە بولدرە آلماير. مختلف گروھلارنىڭ باشلارندە طوروچى گىرمانيا ايله انكئاترەنىڭ بر برسيله كياوشە آلو احتمالارى يوقلغى، بونلر ايكيسى عادتاً كرە ارضى اوز آرە بولشسر اىچون بر برسنىڭ قانلرینه باطارغە حاضر ايدىك. لمرى كىتكان صاين آچىق كورنمگە باشلادى. خلاصە: ياوروبا حكومتلرى آرەسندە كىتكان صاين موارنەسزلك آرتا بارا. عجباً، بونڭ سببى نەدر؟ بوموارنە نىشلاب بوزولدى؟ «اصلوۋا» غزەسى بو سؤالگە جواب بىرە. اول ياوروبا موارنەسى بوزىلووونىڭ باش سببى روسيەدن كورە وديەدر:

«ياوروبا موارنەسندە، ك زور تاثير ايدوچى، آنى نىق بر نىگز اوزرندە طوتوچى دولت روسيە ايدى. اول ياپون صوغشندە چىكلوب كوچسزلىگى بلىنكاچدە ياوروبا حكومت لرىنىڭ تورايىسى تورلى فكرگە توشدىلر. اوللرى اظهار ايتە آلدى طورغان مقصدلرىنى ميدانغە چغاروب اوز فكلرلىنى مستقلا يوريتورگە باشلادىلر. بر برسینه امنىتسزلك آرتدى. شول سببلى موزانە بوزولدى، صلح عمومى تەلكەگە توشدى.»

«اصلوۋا» غزەسى روسيەنىڭ ياپون صوغشندە چىكلوونى داخلى ادارەنىڭ ناچارلغىدىن كوروب، تىزرك حرىت وانتظام بىرلىونى وشول واسطە ايله خلقغە روح وحدىت كرتلونى

بوندىن بر نىچە يىللر مەقدم ياوروبا دولتلىرى آرەسندە يخشوق بر موارنە بار ايدى. هر قايسى قوراللانغانلر، قوراللانلر، لكن شونڭ ايله برابر اوز آرە اولدقچە طنچ طورەلر. صوغش خوفى اول قدر كوز آلدینه كىلمى؛ «حتى ياوروبا قونسىرتى» آدى بر نرسەدە بار، بعض بر آزيا، آفرىقا، شرق وافصاى شرق مسئلەلرن شول قونسىرت حل ايتوب ماتاشا، قورال طاشلاو خصوصندە قونفرانسارە ياصالا ايدى.

بو صوڭ يىللردە كوب اوزكارشار بولوب ياوروبا حكومتلرىنىڭ وضعىت سياسىيەلرى بايتاق آلماشندى. مثلاً: اولدىن بىرلى بر برسینه دشمن بولوب كىلگان روسيە ايله انكئترە دوستلاشەرق ايران، افغان، تىبت كى آزياڭ زور بر قسمى اوزرندە دائر نفوذلىرىنى بولوب قويدىلر. انكئترە ايله فرانسىيەنىڭ دە آرەلرى يخشى توكل ايدى. بونلردە بر برسيله آكلاشدىلر. شول آرادە فرانسىيەنىڭ فاس دەغى حركىتى دە بر نىجەگە ايرشدى. گرمانيا ايله آۋستريا بر برسيله بىك يقىنلاشەرق «شرق كە هجوم» حركىتى بىك موفقىت ايله يوريتورگە باشلادىلر. بارە طورغاچ بىوك ياوروبا حكومتلىرى قوتلى ومهم ايكى كروەگە آيرلدىلر. بر طرفە انكئترە، روسيە، فرانسىيە؛ ايكىنچى طرفە گىرمانيا، آۋستريا، ايتالىدار. هر ايكى كروەدەگى حكومتلر اولگىدندە آرتزغراق طریشوب قوراللانلر. اولگى صلح و «ياوروبا قونسىرتى»

قاتناشوب، فان توکدرو فلاکتندن بو ايکي حکومتنى فوتقارمق ايچون قوللرندن کيلگان قدر اجراي تائير ايتمکده درلر .

صوڭ خبەرلرگه بناء آوستريا ايله صربيه اختلافي نڭ صلح طريقيه حل ايديلووينه اميدلر آرتمقده در .

آوستريا ايله ترکيه وبلغاريا مسئله سي حقدنه ترکيه ايله روسيه آرهسنه بولغان کيلشولر يالڭز بو حکومتلرنڭ اوزلري ايچونگنه دگل، بلکه باشقه ملتلر وباشقه حکومتلر ايچونک زور شادلق سانالمق لازمدر . چونکه بنى بشرنڭ ترقى وسعادتى ايچون نزاعلر، اختلافلر، فان دريالترى دگل، بلکه طنجلق وصلح کرکدر .

ايران نڭ حالى بيک فنادر . هنوز بريولمغه قويولمادى . بتون مملکت آنارخيا اچنده . چيتلرنڭ قاتناشو خوفى کوندن کون آرتا . مجاهدلرنڭ هر يرده غالبيتلري نتيجهسى اوله رق، شاه اوزينڭ استقبالنندن اميدسزلنوب، يکپدن اداره مشروطه بيرو حقدنه خبرلر چهارسه ده، حاضرگه قدر بولغان حرکتلرينه بناء بو وعده سنه ده کوب انابت ايدلميدر .

داخلي مسئله لرگه کيله چک اولسه ق، دوماده غى مسلمان وکيللرمز نڭ بو صوڭ وقتلرده يخشوق اهميتلى نطقلر سويلاولرى، بودجت مناسبتيله دوماده هجرت مسئله سينڭ مذاکره ايتلووى، معلملرينڭ شهادتنامه سزلگى بهانه سيله بعض يرلرده حکومت مأمورلري طرفندن مسلمان مکتبلرينڭ يابلولرى، ياکه معلملرينڭ اوقتودن منع ايتلولرى بز نڭ مسلمانلر ايچون اهميتلى مسئله لردن حساب اولنورغه تيوشدر .

تيوش طابا . لکين حکومت اربابى نڭ هميشه اسكى لك طرفدارلرينڭ نفوذندن فوتولا آلماو- لر ينى، بناء عليه اشانچلى بر استقبالغه طوغرى بارلمادىغنى کوروب تأسفى ايتنه .

بوکا بناء، ياوروپا موازنهسى بوزيلوغه روسيه نڭ داغلى حاللرينڭ کوب تائيرى بولوب چغا . احتمال بو درستدر . لکن صوڭ زمانده ياوروپا موازنه سينڭ بوزولووينه خيلى تائير ايتگان نرسه لردن بريسى ترکيه انقلابى ايدىگنى ده خاطر دن چغارغه تيوش توگادر .

ميليونلر ايله ميراثن بولر ايچون، جان بيرووى دورت کوز ايله کوتيلوب طورلغان بر آورو، کيسا کدن تريلوب سيکروب طورغان وقتده وارثلرنڭ حالى نيچک بولاچق ايسه، ترکيه انقلابى سببلى ياوروپا قونسيرتى، ياوروپا موازنه سينڭده حالى شويله اولدى . ياوروپا موازنه سينڭ بوزيلووى اگر شوندىن آرتقغه کيتمى قالسه شکر ايتارگه تيوش .

هر نه قدر ياوروپا حکومتلرينڭ منفعت ومقصدلري بيک مختلق اولوب، هر قايسى اوز مقصدن اجرا ايتار ايچون بيک زور فداكارلرغه حاضر طورسه لرده اش صوڭ نقطه غه ياقنلاشوب فان تزلقلرى کورلمگه، پورخ ايسلري طويولمغه باشلاغاچ بر قدر تفکرگه توشديکلرينى صوڭعى آوستريا- صربيه واقعه لري کورساتمکده در .

آوستريا ايله صربيه آرهسنده صوغش باشلانورغه بيک آز قالغان وقتلر بولدى . بو ئلده اوتوب بتکانى يوق . شونڭ ايله برابر، مسئله نه قدر مشکل ايسه ده ياوروپا حکومتلري

گه یته جک، اون مک صالسه بر میلیون ۴۰۰ مک گه منه جک، اگر بر وقتلرده خیال قیلوب یوردیگی روشده احمد بای حسینوف بانقغه ۵ پراسینت ویوز یل مدت ایله ۲۰۰ مک صوم صالوب فالدرغان بولسه میلادی ایله ۲۰۰۰ نچی یلدرده بو صوما ۲۸ میلیونرغه یتهر ایدی.

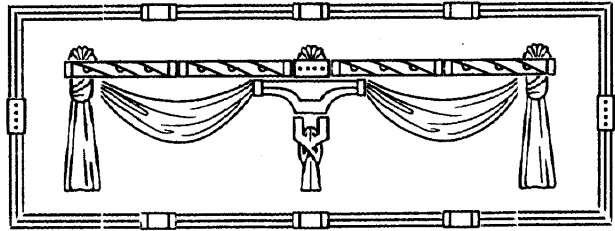
۱۰۰ صوم بانقغه طوتاش ۲۰۰ یل یاتسه پراسینت لری ایله بر میلیون ۶۴۰ مک صومغه، ینه بر یوز یل یاتسه ۲۱۵ میلیون صومغه منه چکدر. علم حساب آشنالری آره سنده بر قزق سوز بار: - «اگر بر کشی حضرت عیسی طوغان کونده بانقغه صومینه ۵ پراسینت ایله بر نین صالوب فالدرغان بولسه، حاضر ۱۹۰۹ نچی یلده آنک پراسینتلی شوندی بر صوما تشکیل ایتهر لر ایدی که، بو صوما، بتون دنیادن ۴۰ مرتبه زورراق آلتون بهاسندن قیمتک طورر ایدی دیلر. بو سوز کولکی یا که بر خیال توگل، حقیقت و بیک عدل حساب نتیجه سی در.

بالق قارنده گوزل قز

«قاتانا» ده بالقچیلر طرفندن طوتلمش الوغ بر بالقی ایچندن غایت گوزل کیونمش بر قز چیقمشدر. اینالیاده اولان زلزله وقتنده، دگیز دولقونلری بو قزنی صوغه آلوب کتمش وشونده هم بالق یونمش اولدر.

ندوة العلماء

هند مسلمانارینک «ندوة العلماء» اسمک دینی و علمی بیوک بر جمعیتاری واردر. اوشبو جمعیت بیوک بر دارالفنون تأسیس ایدرگه قزلر ویروب کچن نویابرده بناسینه نیگز صالمنشدر.

صوغه

بانقده آچه آرتو.

غزته لرده بعضا شوشندی خبرلر کورلگالی: «بر کشی بانقغه ۱۰ مک صوم صالوب فالدرغان ویوز یلدن صوگ، شوکا کیلگان پراسینت لردن بر یوز مک صومنی خسته خانه لرگه، فلان یوز مکنی مکتبلرگه طوتارغه وصیت ایتکان». کوب کشی بوکا تعجب ایته واشانمی. بانقده صومنه باری ۴، کوب بولسه ۵ فائده بیرلر. شول فائده نیچک ایتوب ۱۰۰ یل اچنده بلل نیچه یوز مکلرگه، حتی میلیونرغه طولسون؟ دی.

لکن بو تعجب اورنسر. بونی آچق مثال ایله کورساتورگه مکن. بانقغه اوزاق مدت ۵ پراسینت ایله یوز صوم آچه صالسه، شول آچه بر یل طولغانده ۱۰۵ بولا. کیله سی یلده شول ۱۰۵ صوم، ۵ صوم ۲۵ فائده کیترده ۱۱۰ صوم ۲۵ گه یته. اوچنچی یلک ۱۱۵ صوم ۷۶ گه طولا؛ شول طریقه باره باره ۱۴ یل اچنده ۲۰۰ صومغه منه در. دیمک ۵ پراسینت ایله بانقده یاتقاند ۱۴ یلده اوزینک ایکی مثلی بولا. شوشی قاعده گه بناء ۱۰۰ صوم بانقده یاتسه ۲۸ یلده ۴۰۰ صومغه، ۴۲ یلده ۸۰۰ صومغه، ۵۶ یلده ۱۶۰۰ صومغه، ۷۰ یلده ۳۲۰۰ صومغه، ۸۴ یلده ۶۴۰۰ صومغه، ۹۸ یلده ۱۲۸۰۰ صومغه منه. دیمک یوز یل اچنده ۱۴ مکلرگه منه، یعنی ۱۴۰ مرتبه آرتادر. بو قاعده گه بناء، بانقغه مک صوم صالسه ۱۰۰ یلده ۱۴۰ مک

عبرتلی بر حکایه و بر مطالعه

«وجعلنا من الماء كل شیء حی»

تورکیاده، مدرسنگ بریسی خسته بولور. اول مملکتده بر طیب ارلوب، اول دخی گریک ایکن. مدرس، آوروویننگ کون صاین زیاده. لشدیکنی آکلاب، اگ صوگ طیبینی دعوت قیلر. طیب کیلیر، خسته نی قارار، علاجلر بیرر و صو ایچوینی قطعاً منع ایتەر.

مدرس بر مدت صوگ زیاده صوصار. شاگردلردن صو تیلر. شاگردلر طیب ننگ نهی قلمانی ایتسدلرده مدرس: «اول کافر ننگ ایتکانده رعایت ایتمک حراندیر؛ چونکه جناب حق قرآن کریمنده «وجعلنا من الماء كل شیء حی» بویوردی. طیب ایسه بو آیتنگه خلاف ایته» جوابنی بیرر. شاگردلر مدرسنی حقلی طابوب صو بیررلر، مدرس صونی ایچر و بر قاچ ساعت صوگ وفات ایتر.

«فارانتمین» کاغذلری یازسق ایچون هذکور طیب مدرسنگ نهشنی معاینه قیادنده صو ایچوب وفات ایتکاننی آکلاب شاگردلرگه نه ایچون صو بیردیکلرینی صورار. شاگردلر واقعه نی حکایه قیلرلر. آیتنی اوتورلر و طیبگه ترجمه قیلرلر. طیب آیتنگ مالنه واقف اولدنده: «جناب حق، هر شینی صودن خلق قلنان، یعنی صو حیات بیرر و حیدر. بیک درست، بیک عالی بر حقیقت. هم بو حقیقتنی بوتون دنیا تصدیق ایتەرگه تیوش. فقط سز درست آکلاب اولمغانسز،

چونکه، صونگ مدرسنگ آوریسنه دخی حیات بیرمک احتمالی بوادیغنی ترشونمک کرک ایدی. نته کیم مدرسنگ ایچدیکی صو اوزینه یهنی صاغلغنه حیات بیره یوب بالعکس آوریسنه حیات بیردی و آوریسی حیات بولونجه اوزی ممات بولدی.» جوابنی بیرر. یکرمی بیش سنه دنبری صرف دن باشلاب تفسیرلره قدر چیقان شاگردلرگه، تفسیر درسی بیرر.

بو درس، فقط اول شاگردلرگه گنه توکل، بلکه بتون عالم اسلامغه درس اولورغه تیوش. بزنگ دین علمامز، قرآنی تفسیرگه چالیشقان مفسرلرمر، فن بیلمامک یوزندن، او قیمتلی منهاج انسانییدن بر حقیقت فیه چیغاروب اولامایار. بوندن باشقه دخی، فنگه آزمی کوبی، مخفی ویا آشکار دشمن اولرلر. درست، انسان بیلمان علمنه هر دائم دشمندر.

دنیا ننگ یوورلاق (شارکی) بولغانی قرآننگ اشاره قانغان. خلیفه مأمون زماننده، بعض متفنن عالمر بو حقیقتنی تجربه ایله دخی اثباتنگه تشبث ایتکانلر ایدی. شو تشبث آز قالدی بویوک بر اختلالگه باعث اولاقندی. هر طرفدن تکفیر آفروزلری مأموننگ و اول بر قاچ علمانگ باشنه یاغدی.

فاعتبروا یا اولی الابصار! ن. آ.

محرری: رضا الدین بن فخر الدین.
ناشرلری: محمد شا کر و محمد ذاکر رامیفلر.

«شورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چقان علمی و ادبی مجموعه در.

آبونه بدلی: سنه لک ۴، آلتی آیلق ۲ روبله ۲۰ کاپک.

«وقت» برلین برگه آلوچیلرغنه: سنه لک ۷، آلتی آیلق ۳ روبله ۸۰ کاپک در.

Адрес: Редакция журнала „ШУРА“ г. Оренбургъ.

کشی که تعلق ایتمگان، علمی و ادبی مقاله کزده اسمگونی قویارغه نیچون قورقاسز؟

«فرانلی» افندی که: اویله نزاغلی، «شورا» ده درج اولنمی، مکتوبگز ناشلانندی. آچو کلگان بر کشینی یازوب باصدمق اوزی بر تریبه سزلیکدر، بوندن خبرگز اولسون!

«سلطان علی افندی که: باشقرد تاریخلرینه عائد شیلر شاید کله چکده آز آز اولسه ده نشر ایدلنوب طورر.

«عبد العلی افندی که: مقاله کز درج اولنماز. مجموعه لر که روح البیان ایله ابن عابدین عبارت لری کوچرمکه معنا یوق، اول کتابلر اوزلری هر کیمده وار. عابدین سوزینی دلیل دیه اعتقاد ایتمگان آدم ایچون ابن عابدین سوزی کوبدن دلیل اولماز. روح البیان سوزینی حجت دیه ایمان اینسه کز روح المعان سوزینی ده حجت دیه ایمان اینمککز لازم کلور. بو تقدیر چه حال کز ایکی نفیضی جمع اینمکدن عبارت اولور. اذالم تر الهلال فسلم * لانا س رأوه بالابصار.

تصحیح -

خطا	صواب	بیت	باغانا	یول
جوجی الوشی	جوجی الوسی	۱۶۲	۱	۳
چنگیز خاندن	چنگیز جوجی خاندن	۱۶۴	۲	۱۳
وقتلر	قدر وفتلر	۱۷۲	۲	۱

«بو عدد ترتیب ایدلدیکی وقت پک کوب یگی اثرلر کلدی. بونلر حقنده شاید کله چده یازلور.

«استانبولده روسیه طلبه سی جمعیتنه: اولگی مکتوبگز آلدیغی ایله جمعیتکز که ویرلمک ایچون اسماعیل حاجی آدرسی ایله «شورا» و «وقت» ییازلور که باشلانندی وشول روش ایله هر بر نومیر پوچته غه ویرلوب طورلدر.

«مدینه ده اولان روسیه لی طلبه که: مکتوبگز آلدی، ممنون اولدق.

«طهارة مسئله سی صوراب یازوچی غه: حلبی و ابن عابدین کبی کتابلردن قاراسه کز تابلور. اگرده بر یردن ده تابا آلمسه کز «امر نعبدی!» ایکن دیپورسز. «شورا» ده جواب یازلمی.

«منیر افندی جنابلرینه: مطالعه ایدلدیکی صوڭ جواب یازلور.

«علی عزیزوف که: تصحیح کز کلدی. شاعر نڭ اوزی حقنه ییاره چک معلوم کز غه منتظرمن.

«فائل الحق افندی که: امضا کزنی یاشرر که قوشدیغکز سببندن مقاله کز درج اولنمی. هیچ

ایفیدرا قوزمیچ نباتی

قوری سزلاو، آش پاتماو، قان آزلقدن فائده بیره تورغان بر شفالی نبات بولغانی ایچون بزرڭ روسیه ده هم چیت مملکت لرده ده استعمالده در.

بور اورمانندن تامری، چاچک هم اورقلری ایله برگه جیولمش ایڭ یخشی صورتی فاروبقه ده بولنوب قداغی بش صومدر. ایکنچی صورتی اوچ صوم اوچونچی صورتی بر صومدر. ۱۸۹۶ نچی یلدن بیرلی ایفیدرانی بیروب تورامز ایڭ کوب بیرگانهز برنچی صورتلر.

آدریسمن: Г. Бузулукъ, Самар. губ. В. Вагапову.

شَرِقْ كِتَابْخَانَه سِي
صِيَاغِي : اِحْمَدِ اسْحَاقِي
اَوْ شَرِقْ شَهْرَانْدَه
سَه تَائِي ١٩٠٦

اسامى الكتب بوش يبارلور .
بيش صومغه ندر پوچته مارقهسى قبول اولنور .
بر مقدار زادانكه يبارسه لرزا كازنك قالغانى
نالور ايله يبارلور .
زادانكسز نالور يبارماس .
آدرس : Орскъ, Оренб. губ.
Ахмеду ИСХАКОВУ.

« شرق كتابخانه سى » مصارفيله غايت مهم اولان اوشبو كتابار باصلوب چقدى :

- (١) « تحرير المرأة ياخود قادينارنى اسارتدن آزاد ايتو » ٣٥ تين
- (٢) « المرأة الجديدة ياخود ياكا قادين » ٣٥ تين
(هر ايكيسى قاسم امين بك اثرى ، ذاكر القادري ترجمه سى)
- (٣) « آثار » ١٥ نجى جزء رضاء الدين فخرالدين ٢٠ تين
- (٤) « سومك واولنماك » عربچهدن ، موسى عبد الله ترجمه سى ٤٥ تين
- (٥) « مدنيت و اسلام » اثر فريد وجدى . ترجمه ذاكر القادري ٣٠ تين
- (٦) « آمريكا فكرلرى » رضاء الدين فخرالدين ترتيبى ١٥ تين

سجده اوشبو آلتى كتابنى برككك آلوجيار ايكى صوم ١٠ تين آقچه ياكه مارقه يبارسالر زاكازنوى اولارق يبارلور .

بو كوننگه قدر « شرق كتابخانه سى » طرفندن نشر اولنمش كتابلر :

١٨ ة	ذاكر القادري	اسلام	٧٠ ة	« اللزوميات ترجمه سى » موسى بيگييف
١٥ ة	فاتح كريمى	خيالى حقيقتى ؟	٢٠ ة	ابوالعلاء المعرى رضاء الدين فخرالدين
١٥ ة	يار الله الولى	آخر زمان بلاسى	٩ ة	عقيده
٢٠ ة	»	جانلى جنازه	١٠ ة	اهل - عيال
١٥ ة	»	آچلق قوشدى	٢٥ ة	آداب تعليم
٢٠ ة	ادريس بغدادى	زليخه برله فاطمه	٢٠ ة	آثار ١٢ نجى جزء
١٠ ة	»	طاش قوناق	٢٠ ة	آثار ١٣ نجى جزء
٢٠ ة	ذاكر هادى	جهانشاه حضرت	٢٠ ة	آثار ١٤ نجى جزء

